

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir ES teisės katedra**

Lauros Andrikonytės,
V kurso, Tarptautinės ir ES teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Asmens duomenų apsauga elektroninių
ryšių sektoriuje**

Vadovas: asist. Irmantas Jarukaitis

Recenzentas: asist. Mindaugas Civilka

Vilnius 2008

TURINYS

ĮVADAS	4
I DALIS. ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ SEKTORIUJE	6
I.1. „Asmens duomenų“ sąvoka	6
I.2. Asmens duomenų tvarkymo samprata.....	12
II DALIS. SRAUTO DUOMENŲ IR VIETOS NUSTATYMO DUOMENŲ, NESUDARANČIŲ SRAUTO DUOMENŲ, TVARKYMO REGLAMENTAVIMAS	16
II.1. „Srauto duomenų“ sąvoka.....	16
II.2. Bendrieji reikalavimai srauto duomenų tvarkymui.....	18
II.3. Srauto duomenų tvarkymas sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais.....	20
II.4. Srauto duomenų tvarkymas rinkodaros tiksliais ir pridėtinės vertės paslaugų teikimui.....	22
II.5. „Vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų“, sąvoka.....	25
II.6. Vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymas.....	27
III. DALIS. KITI SRAUTO DUOMENŲ IR VIETOS NUSTATYMO DUOMENŲ, NESUDARANČIŲ SRAUTO DUOMENŲ, TVARKYMO ATVEJAI	34
III.1. Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatų taikymas.....	34
III.2. Duomenų saugojimas sunkių nusikaltimų tyrimo, atskleidimo bei persekiojimo tikslais.....	38
IŠVADOS	48

LITERATŪROS SARAŠAS.....	51
SANTRAUKA.....	56
SUMMARY.....	57

IVADAS

Šiandieninėje visuomenėje nėra abejojama informacijos svarba. Kaip nurodo Ch. Kuner, informacija ir duomenys šiais laikais yra tarsi pagrindinė pasaulio vystymosi žaliava, kaip kad ankstesniais laikais ja buvo geležis, medis ar anglis. Tačiau naujosioms technologijoms vis labiau skverbiantis į mūsų kasdienį gyvenimą, neabejotinai imama galvoti ir apie tokios informacijos ir duomenų tvarkymo įtaką visiems mums.

Taigi dar 1999 metais 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė (toliau – „Darbo grupė“) Rekomendacijoje 4/99 dėl teisės į duomenų apsaugą įtraukimo į ES pagrindinių teisių chartiją suformulavo pasiūlymą Europos Sąjungos Komisijai, Parlamentui ir Tarybai dėl teisės į duomenų apsaugą įtraukimo į šį pagrindinių žmogaus teisių katalogą. Išnagrinėjusi valstybių praktiką, Darbo grupė konstatavo, kad skirtingose ES valstybėse narėse asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių nacionalinių teisės aktų nuostatos labai skiriasi tiek pagal numatomą saugomų teisių apimtį, tiek ir pagal teisės aktus, kuriuose yra įtvirtinamos tokios teisės. Be to, atsižvelgusi į nuolat didėjančią informacijos svarbą visuomenėje bei įvertinusi dėl tokio skirtingo valstybių duomenų apsaugos reglamentavimo neabejotinai galimą turėti neigiamą įtaką esamos duomenų sistemos veikimui, Darbo grupė minėtoje rekomendacijoje pasiūlė asmens duomenų apsaugos klausimus reglamentuoti ir ES lygmeniu taip įtvirtinant visuotinį teisinį reikalavimą saugoti asmens duomenis bei tuo pačiu užtikrinant deramą tokių teisių apsaugą.

Tačiau nuolat besivystančios technologijos lėmė ne tik vis didėjančius perduodamų duomenų srautus, bet ir būtinybę dar detaliau reglamentuoti asmens duomenų apsaugą ES lygmeniu įtvirtintais teisės aktais. Taigi šiame darbe pagrindinis dėmesys bus skirtas ES lygmeniu galiojantiems teisės aktams, reglamentuojantiems klausimus, vienaip ar kitaip susijusius su asmens duomenų apsauga ir elektroninių ryšių sektoriumi. Pirmoje šio darbo dalyje bus aptartas sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimas, nes nuo seno ši sąvoka buvo tarsi paliekama nuošalyje, bei išdėstyti pagrindiniai reikalavimai teisėtam asmens duomenų tvarkymui pagal 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 95/46/EB Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (toliau – „Direktyva 95/46/EB“). Antroje šio darbo dalyje pagrindinis dėmesys bus skiriamas 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (toliau – „Direktyva 2002/58/EB“) reikalavimams srauto duomenų ir vietos

nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimui. Nagrinėjant tokius reikalavimus nemažas dėmesys bus skiriamas Direktyvos 2002/58/EB nuostatų analizavimui ir kritikai. Šiuo klausimu bus apžvelgiamos bei apibendrinamos Darbo grupės rekomendacijos, nuomonės, darbo dokumentai. Tuo tarpu trečioje šio darbo dalyje pagrindinis dėmesys bus skirtas Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatomis, leidžiančioms valstybėms narėms patvirtinti teisinės priemonės, ribotą laikotarpį saugoti direktyvoje nurodytus duomenis bei 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai 2006/24/EB Dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų viešai teikiant prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius tinklus, saugojimo, iš dalies keičiant Direktyvą 2002/58/EB (toliau – „Direktyva 2006/24/EB“), kurioje yra reglamentuojama pakankamai nauja sritis, tokia kaip srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, bei su jais susijusių duomenų, būtinų nustatyti abonentą ar registruotą naudotoją, saugojimas sunkių nusikaltimų, kaip jie yra apibrėžiami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslu, kurios imperatyviai nustato pareigą valstybėms narėms saugoti direktyvos nuostatose įtvirtintas konkrečias minėtų duomenų kategorijas.

Taigi šio darbo objektas yra ES lygmeniu įtvirtintas reguliavimas dėl asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje, pagrindinį dėmesį skiriant srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimui, ypač minėtų duomenų saugojimui.

Pagrindinis šio darbo tikslas bei uždaviniai. Pagrindinis šio darbo tikslas yra įvertinti ES lygmeniu galiojančių teisės aktų nuostatas pakankamai nedaug teisinėje literatūroje lig šiol nagrinėtose srityse, kaip srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimas. Taip pat įvertinti reikalavimus dėl privalomo duomenų saugojimo pagal Direktyvos 2006/24/EB nuostatas, kurios iki 2009 m. rugsėjo 15 d. turės būti įgyvendintos ir Lietuvoje.

Siekiant nurodytų tikslų, šiam darbui yra išskirti šie uždaviniai:

- 1) įvertinti ir apibrėžti, kas patenka į sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimą pagal Direktyvos 95/46/EB nuostatas;
- 2) išsiaiškinti kokios operacijos patenka į sąvoką „asmens duomenų tvarkymas“ bei įvertinti svarbiausius reikalavimus teisėtam tokių duomenų tvarkymui pagal Direktyvą 95/46/EB;
- 3) išsamiai įvertinti Direktyvos 2002/58/EB nuostatas dėl srauto duomenų bei vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimo;

- 4) įvertinti Direktyvoje 2002/58/EB įtvirtintą išimtį, leidžiančią valstybėms narėms ribotą laikotarpį saugoti direktyvoje nurodytus duomenis, siekiant apsaugoti nacionalinį saugumą (t.y. valstybės saugumą), gynybą, visuomenės saugumą, taip pat užkardant, tiriant ar nustatant baudžiamąsias veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių naudojimą;
- 5) įvertinti esminius reikalavimus dėl Direktyvos 2006/24/EB numatomo privalomo tam tikrų duomenų kategorijų saugojimo, sunkių nusikaltimų, kaip jie apibrėžiami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslais.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame darbe pagrindinis dėmesys yra skiriamas ES lygmeniu įtvirtintam asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje reguliavimui. Todėl pagrindiniai šaltiniai rašant šį darbą buvo Direktyva 95/46/EB, Direktyva 2002/58/EB, Direktyva 2006/24/EB, Darbo grupės rekomendacijos, nuomonės, įvairūs darbo dokumentai, taip pat Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – „EŽTT“) bei Europos Teisingumo Teismo (toliau – „ETT“) praktika.

Tyrimo metodai. Rašant šį darbą buvo naudojamosi sisteminiu, loginiu, lyginamuoju bei teleologinio tyrimo metodais.

Temos naujumas. Lig šiol nebuvo rašytas magistro darbas, detaliau analizuojantis srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimą, ypač tokių duomenų saugojimą sunkių nusikaltimų tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslais. Be to, šiame darbe nagrinėjamos temos lig šiol yra nedaug aptartos teisinėje literatūroje.

Teorinė ir praktinė nauda. Kaip minėta, šiame darbe daugiausia yra nagrinėjami ES teisės aktai, pagrindinį dėmesį skiriant pačioms naujausioms ir lig šiol nedaug nagrinėtoms sritims, kaip duomenų saugojimas pagal Direktyvos 2006/24/EB reikalavimus, kurie iki 2009 m. rugsėjo 15 d. turės būti perkelti ir į Lietuvos teisę. Be to, rašant šį darbą, buvo naudojamosi visais rašytiniais bei internete randamais iki darbo rašymo dienos aktualiais teisės aktais, straipsniais, t.t. Todėl šio darbo autorės nuomone, šis darbas galės būti kaip tam tikrų analizuojamų šio darbo rašymo metu aktualių teisės aktų ir kitų nagrinėtų šaltinių apibendrinimo ir įvertinimo šaltinis. Kita vertus elektroninių ryšių teisė labai sparčiai kinta. Todėl net ir laikui bėgant šis darbas galėtų būti naudojamas galiojusio reguliavimo asmens duomenų apsaugos klausimais elektroninių ryšių sektoriuje įvertinimui.

I DALIS.
ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ
SEKTORIUJE

Vienas iš modernių demokratijos ramsčių yra susirašinėjimo ir visų kitų komunikacijos būdų laisvė ir konfidencialumas. Šios laisvės yra susiję su asmens duomenų apsaugos klausimais, kuriuos reglamentuoja skirtingų šalių konstituciniai įstatymai, taip pat Europos žmogaus teisių konvencija. Tačiau iki Europos Bendrijų įsteigimo, kai visose Europos valstybėse dominavo monopolijos telekomunikacijų srityje, asmens duomenų apsaugos klausimus reguliavo kiekviena valstybė savarankiškai ir tik pradėjus telekomunikacijų demonopolizavimo procesą (pirmoji buvo Jungtinė Karalystė), ES lygmeniu buvo priimta vis daugiau teisės aktų, kurie nuo 1998 m. daugiausia dėmesio skyrė elektroninių ryšių sektoriuje vykusiems pokyčiams¹, o kartu ir asmens duomenų apsaugai elektroninių ryšių sektoriuje. Taigi svarbus ES lygmeniu teisės aktas yra 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo² (angl. - *General Data Protection Directive* arba dar vadinama *General Directive*), kurioje buvo apibrėžta ne tik sąvoka „asmens duomenys“, bet ir reikalavimai teisėtam asmens duomenų tvarkymui, apie kuriuos kalbėsime toliau šiame darbe.

I.1. „Asmens duomenų“ sąvoka

Taigi minėta susirašinėjimo laisvė ir konfidencialumas, visų pirma, yra Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnyje numatytos kiekvieno asmens teisės į privatą gyvenimą ir susirašinėjimo slaptumą dalis, į kurios naudojimąsi, pagal konvencijos nuostatas, valstybės institucijos gali kištis „tik laikydamosi įstatymų ir jei tai būtina demokratinėje visuomenėje, inter alia, valstybės saugumo ar visuomenės apsaugos interesams, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams arba siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves“³. Kaip nurodo EŽTT, saugant minėtas Europos žmogaus teisių konvencijoje (toliau – „EŽTK“) numatytas teises, nėra pateisinamos bet kokios valstybės manymu tinkamos priemonės. Svarbu, kad nebūtų pažeisti ginami interesai, o visus suvaržymus valstybės pagrįstų būtinu poreikiu,

¹ Jarukaitis, I.; Lamanauskas, T.; Civilka, M.; Makauskaitė, A. *Elektroninių ryšių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 13-14.

² OL L 281, 1995 11 23, p. 31-50.

³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3016, 8 str.

numatydamas atitinkamas apsaugos priemonės. Šios nuostatos buvo perkeltos ir į Europos Sąjungos direktyvų nuostatas.

Kalbant apie asmens duomenų apsaugą, Direktyvos 95/46/EB nuostatose buvo įtvirtintas reikalavimas valstybėms narėms saugoti fizinių asmenų teises ir laisves, susijusias su asmens duomenų tvarkymu, ypač jų teisę į privatumą, siekiant užtikrinti laisvą asmens duomenų srautą Bendrijoje ir taip užtikrinti minimalius, tačiau bendrus visai Europos Bendrijai asmens duomenų apsaugos reikalavimus⁴. Tačiau ši direktyva yra svarbi ne tik dėl joje tiesiogiai numatytos asmens duomenų apsaugos, bet ir kaip atitinkamas elektroninių ryšių teisės reguliavimo instrumentas. Nes, pavyzdžiui, kitose su elektroninių ryšių teise susijusiose direktyvose, kaip antai, 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2002/58/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyvoje dėl privatumo ir elektroninių ryšių)⁵, taip pat ir 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/24/EB Dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų viešai teikiant prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius tinklus, saugojimo, iš dalies keičiant Direktyvą 2002/58/EB⁶, yra daromos nuorodos į Direktyvoje 95/46/EB vartojamas sąvokas bei nurodoma, kad Direktyvos 95/46/EB nuostatos yra taikomos pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos klausimams ir elektroninių ryšių teisės srityje, kiek tai susiję su neviešųjų ryšių paslaugomis, taip pat ne su garsiniais ar vaizdiniais duomenimis⁷.

Taigi Direktyvos 95/46/EB 2 straipsnio a punkte⁸ yra apibrėžiama sąvoka „asmens duomenys“ nurodant, kad tai yra bet kuri informacija, kuri yra susijusi su asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta ar gali būti nustatyta („duomenų subjektas“); asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta, yra tas asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta tiesiogiai ar netiesiogiai, ypač pasinaudojus nurodytu asmens identifikavimo kodu arba vienu ar keliais to asmens fizinei, fiziologinei, protinei, ekonominei, kultūrinei ar socialinei tapatybei būdingais veiksniais. Tačiau sąvoka „asmens duomenys“ nuo pat Direktyvos 95/46/EB priėmimo nebuvo detaliau analizuojama. Pagrindinis dėmesys, pavyzdžiui, EŽTT teisme buvo skiriamas privataus gyvenimo sąvokos išaiškinimui. Todėl Direktyvoje 95/46/EB pateikiama plati „asmens duomenų“ sąvoka, kaip pažymi 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė (toliau – „Darbo grupė“), sąlygojo skirtingą

⁴ Kuner, Ch. *European Data Privacy Law and Online Business*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 17.

⁵ OL L 201, 2002 7 31, p. 37—47.

⁶ OL L 105, 2006 4 13, p. 54—63.

⁷ *Cit. op.* 2, preambulės 16 dalis.

⁸ *Ibid.*, 2 straipsnio a dalis.

ES valstybių narių praktiką aiškinant, kas patenka į šios direktyvos taikymo sritį. Taigi vienas detalesnių ir pakankamai aktualus išaiškinimas dėl asmens duomenų sąvokos pasirodė 2007 m. birželio 20 d. pateiktoje Nuomonėje 4/2007⁹. Joje Darbo grupė nuosekliai išaiškino asmens duomenų sąvokos apibrėžimą. Nurodyta, kad išdėstytais Darbo grupės išaiškinimais turėtų būti vadovaujama tiek taikant Direktyvą 95/46/EB, tiek ir kitus su direktyva susijusius aktus. Ir nors ši Darbo grupė turi tik patariamąjį statusą, jos išaiškinimai yra itin svarbūs aiškinant asmens duomenų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus.

Taigi Darbo grupė Nuomonėje 4/2007 nurodė, kad į Direktyvoje 95/46/EB įtvirtinamos sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžtį patenka keturi elementai: pirma, tai yra „bet kuri informacija“; antra, tai yra „informacija susijusi su asmeniu“; trečia, tai yra „fizinis asmuo, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta“; ketvirta, tai yra „fizinis asmuo“. Ši nuomonė yra svarbi ne tik dėl to, kad išskirdama asmens duomenų sąvokos elementus, konkrečiau parodo, kada konkreti situacija patenka į šios sąvokos apibrėžtį, bet ir dėl dėstomo nuomonėje požiūrio, kad kiekvienu konkrečiu atveju yra būtinas vertinimas ir nustatymas, ar konkretus duomenų tvarkymo atvejis patenka į direktyvos taikymo sritį ir ar gali būti taikomos visos direktyvoje numatytos taisyklės. Pavyzdžiui, Direktyvos 95/46/EB 6 straipsnyje nurodomas duomenų saugojimo laikotarpis gali būti nustatomas atsižvelgiant į duomenų rūšį. Todėl yra daromos išimtytys dėl istorinės, mokslinės ar statistinės paskirties duomenų, kuriems gali būti nustatomas, kai būtina, ir ilgesnis saugojimo laikotarpis. Be to, atkreipiamas dėmesys į atvejus, kai duomenis tvarko fizinis asmuo užsiimdamas tik asmenine ar namų ūkio veikla, kuri, pavyzdžiui, kaip teigia Ch. Kuner, yra susijusi su asmenine adresų knyga Nes kol tokie duomenys yra tvarkomi ne verslo ar profesiniais tikslais, jie nepatenka į direktyvos taikymo sritį¹⁰. Taigi Darbo grupės išaiškinimas Nuomonėje 4/2007 yra pakankamai detalus bei pagrįstas pavyzdžiai. Todėl tikėtina, kad padės siekti Nuomonėje formuluojamų tikslų dėl konkretesnio asmens duomenų sąvokos supratimo ir taikymo.

Taigi kalbant apie pirmąjį elementą, patenkantį į sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimą, Darbo grupė nurodė, kad tai yra „bet kuri informacija“. Iš tiesų terminas labai platus, ir kaip nurodo Darbo grupė, toks terminas turėtų būti aiškinamas plečiamai, ir kad nagrinėjant konkrečiu atveju neturėtų būti atsižvelgiama į informacijos pobūdį ar turinį. Suprantama, kad informacijos pobūdis apima tiek objektyviąją informaciją (pavyzdžiui,

⁹29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos* [interaktyvus]. 2007 m. birželio 20 d. [žiūrėta 2007 gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_lt.pdf>.

¹⁰ *Ibid* 4, p. 20.

ugnis yra karšta), tiek ir subjektyviają informaciją, t.y. tam tikrą nuomonę ar vertinimą, kuri yra vertinga tokiose srityse, kaip bankininkystės sektorius „vertinant dėl paskolų prašančių asmenų patikimumo (Titas yra patikimas paskolos gavėjas), draudimo (Titas neturėtų greitai mirti) arba užimtumo sektoriuje (Titas yra geras darbuotojas)“¹¹, tiek apimančia teisingą ar neteisingą informaciją. Toks reikalavimas dėl informacijos įrodymo teisingumo ar neteisingumo yra pateisinamas pačioje Direktyvoje 95/46/EB numatytu mechanizmu, leidžiančiu duomenų subjektui susipažinti su informacija ar taisyti ją esant netikslumų bei užtikrina, kad teiginys „neteisinga ar neįrodyta informacija“ netaptų priemone pažeisti duomenų subjektų teises.

Informacijos turinys, kaip jis apibrėžiamas Darbo grupės Nuomonėje 4/2007, priklausomai nuo anksčiau apibrėžto elemento „bet kuri informacija“, taip pat turi būti aiškinamas plačiai. Jis iš esmės apima bet kokią galimą informaciją, neatsižvelgiant nei į tokių asmenų padėtį, nei pareigas, nei į asmeninį gyvenimą, kiek jis neatsiejamai yra susijęs su asmens profesija ar verslu. Išimtis galėtų būti daroma tik dėl informacijos, susijusios su šeimos gyvenimu, kuri, vadovaujantis ETT praktika, turėtų apsiriboti tiek, kiek tokia informacija yra susijusi su duomenų subjektu ir atskleidžia jo pomėgius ar darbo sąlygas, ar yra susijusi su verslu ar profesija¹². Be to, pati Direktyva 95/446/EB preambulės 14 dalyje¹³ įtvirtinta nuostata atkreipia dėmesį į informacijos formatą ar laikmeną, kurie gali būti įvairūs ir neturėtų turėti įtakos taikomai apsaugai.

Antrasis elementas, kurį Darbo grupė išskiria, kaip patenkantį į sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimą, yra „informacija, susijusi su asmeniu“. Taigi informacija tampa susijusi su asmeniu, kai: (i) ji yra apie tą asmenį (pavyzdžiui, paciento medicininių tyrimų rezultatų įrašai medicininių įrašų kortelėje arba nufilmuotas asmens atvaizdas pokalbio įrašė), arba (ii) kai tokia informacija yra susijusi su tokiu asmeniu netiesiogiai (pavyzdžiui, namo vertė, visų pirma yra susijusi su namu, kaip objektu, ir informacijai apie namo vertę nebūtų taikomos direktyvos nuostatos, jei tokie duomenys būtų naudojami tik konkrečiam kainų lygiui nustatyti tam tikrame rajone, tačiau vertinant namo savininko gebėjimą mokėti mokesčius, tokie duomenys apie namo vertę taptų susijusiais namo savininko asmens duomenimis ir patektų į direktyvos reguliavimo sritį), arba (iii) kai duomenys yra pirmiau susiję su procesais ar įvykiais (pavyzdžiui, duomenys apie mašiną yra susiję su mašina, kaip objektu, tačiau pataisius mašiną autoservise ir išrašius sąskaitą bei tokioje sąskaitoje susiejus automobilio savininką su transporto

¹¹*Cit. op.* 9.

¹²Žr. 2003 m. lapkričio 6 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-101/2001, *Bodil Lindqvist* (2003), ECH I-12971, 24 punktas.

¹³*Cit. op.* 2, preambulės 14 dalis.

priemone, tokie duomenys taptų susiję su automobilio savininku; kita vertus, susiejus duomenis apie mašiną su mechaniku, tokie duomenys būtų susiję su mechaniku ir taip patektų į „asmens duomenų“ sąvokos apibrėžtį). Tačiau toks išaiškinimas nėra visiškai teisingas, ir kaip nurodo Darbo grupė, visais šiais atvejais turi būti taikomas reikalavimas, kad informacija su asmeniu būtų susijusi arba turinio (turi būti konkretūs duomenys yra apie tą asmenį), arba tikslo (atsižvelgus į visas konkrečias situacijos aplinkybes, duomenys greičiausiai bus naudojami siekiant įvertinti arba nagrinėti asmens padėtį ar elgesį ar jiems daryti įtaką), arba rezultato elementu (naudojantis tokiais duomenimis konkrečiam asmeniui galėtų būti daromas kad ir menkiausias poveikis ir dėl to toks elgesys būtų kitoks nei su kitais, net ir tuo atveju kai nėra turinio ar tikslo elemento). Nurodoma, kad pakanka bent vieno elemento, kad duomenys būtų laikomi susijusiais su asmeniu, tačiau visada būtina turėti omenyje, kad tokia informacija gali būti susijusi ir su skirtingais asmenimis¹⁴. Taigi toks šio „asmens duomenų“ sąvokos antrojo elemento išaiškinimas, galime sakyti, įveda naują vertinimo kriterijų sprendžiant, ar duomenys gali būti laikomi susijusiais su asmeniu.

Kaip trečiasis „asmens duomenų“ sąvokos elementas Darbo grupės Nuomonėje 4/2007 yra nurodomas „fizinis asmuo, kurio tapatybė yra nustatyta ar gali būti nustatyta“. Taigi informacija apie fizinį asmenį patenka į šio elemento sritį tuo atveju, kai tapatybė asmens, su kuriuo informacija yra susijusi, jau yra nustatyta arba nors dar ir nėra nustatyta, tačiau tokia galimybė nustatyti tokio asmens tapatybę yra atsižvelgiant į visas „sąlygas, kurioms esant reikia laikyti, kad asmens tapatybę galima nustatyti, ir ypač į priemones, kuriomis galėtų pasinaudoti duomenų valdytojas ar kitas asmuo“¹⁵. Praktikoje daugiausiai sutinkama, kad asmens tapatybė yra nustatoma tiesiogiai, t.y. nurodant asmens vardą ir pavardę. Tačiau daugiausia problemų kyla, kai reikia įvertinti, ar egzistuoja galimybė nustatyti asmens tapatybę, kai ji nėra nustatyta, vadovaujantis netiesioginiais duomenimis (pavyzdžiui, pagal asmens amžių, užimamas pareigas, t.t.). Kaip numatoma Direktyvos 95/46/EB preambulės 26 dalyje¹⁶, yra būtina atsižvelgti į visas priemones, kuriomis galėtų pasinaudoti duomenų valdytojas ar bet kuris kitas asmuo duomenų subjekto tapatybei nustatyti. Taip pat turi būti atsižvelgiama į tikslą ir į konkrečias duomenų tvarkymo aplinkybes bei kontekstą, nes dažniausiai atskirų duomenų tvarkymas yra prasmingas tik tada, kai yra galimybė atskleisti tokių duomenų subjektų tapatybę. Todėl galime daryti išvadą, kad užtikrinus tinkamas priemones, kuriomis būtų

¹⁴Plačiau apie tai skaitykite 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės Nuomonėje 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos [interaktyvus]. 2007 m. birželio 20 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_lt.pdf>.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Cit. op.* 2, preambulės 26 dalis.

užkirstas kelias asmens duomenų nustatymui, tokia informacija nebūtų laikoma asmens duomenimis ir nepatektų į direktyvos reglamentavimo sritį (pavyzdžiui, anoniminių duomenų atveju yra laikoma, kad net ir pasinaudojus visomis įmanomomis priemonėmis, kuriomis gali naudotis valdytojas ar bet kuris kitas asmuo, tokie duomenys lieka anoniminiai). Taip pat reikia pripažinti, kad konkretaus sąrašo atveju, kada turi būti taikomos Direktyvos nuostatos, nėra galima sudaryti. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama atskirai, ar situacija patenka į direktyvos taikymo sritį atsižvelgiant į visus minėtus kriterijus.

Ketvirtasis elementas, patenkantis į sąvokos „asmens duomenų“ apibrėžimą - „fizinis asmuo“. Svarbu pažymėti, kad nors Direktyvos 95/46/EB preambulės 24 dalis¹⁷ nurodo, kad ši direktyva nedaro įtakos dėl juridinių asmenų apsaugos, kai yra tvarkomi su jais susiję duomenys, taip pat direktyvos 1 straipsnis numato, kad šios direktyvos paskirtis yra saugoti fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, o ypač jų privatumo teisę tvarkant asmens duomenis, tačiau Darbo grupė nurodo, kad esant tam tikroms aplinkybėms yra galimi atvejai, kai duomenų apsaugos taisyklės gali būti „netiesiogiai taikomos informacijai, susijusiai ir su juridiniais asmenimis“¹⁸. Pavyzdžiui, kai juridinio asmens pavadinimas yra susijęs su fizinio asmens vardu ar pavarde. Tačiau sutinkant su Darbo grupės nuomone turime pažymėti, kad kiekvienu konkrečiu atveju turi būti atsižvelgiama, kaip informacija yra susijusi su juridiniu asmeniu, t.y. turi būti vienas anksčiau minėtų turinio, arba tikslo, arba rezultato kriterijų, kuris leistų laikyti konkrečią informaciją, susijusią su juridiniu asmeniu, laikyti susijusią su fiziniu asmeniu bei tokiai informacijai taikyti Direktyvos 95/46/EB nuostatas. Kita vertus, remiantis ETT praktika, niekas netrukdo valstybei narei įgyvendinant direktyvos nuostatas išplėsti nacionalinių teisės aktų taikymo sritį į tokias sritis, kurios nepatenka į direktyvos taikymo sritį, jei tokių nuostatų nereglementuoja jokios kitos Bendrijos teisės nuostatos¹⁹. Tokia ETT praktika tai tik dar kartą patvirtina Darbo grupės poziciją, kad kiekviena situacija turi būti vertinama konkrečiai.

Taigi gana platus Darbo grupės 2007 m. birželio 20 d. pateiktos Nuomonės 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos²⁰ aptarimas yra svarbus nes, tai vienas detaliausių šiai dienai sąvokos „asmens duomenys“ išaiškinimų. Be to, nuomonėje pateikiami tam tikri konkretūs kriterijai leidžia lengviau įvertinti, ar situacija patenka į sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimą, kuriai turi būti taikomos direktyvos nuostatos ar, priešingai,

¹⁷*Cit. op.* 2, preambulės 24 dalis.

¹⁸*Cit. op.* 14.

¹⁹Zr. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje C-101/2001, *Bodil Lindqvist* (2003), ECH I-12971, 98 punktas.

²⁰*Cit. op.* 14.

užtikrinant tam tikrą apsaugą turi būti vadovaujamosi nacionalinės teisės nuostatomis, pavyzdžiui, deliktinės, baudžiamosios teisės ar kovos su diskriminacija teisės nuostatomis. Be to, kaip jau minėta, sąvokos „asmens duomenų“ teisingas suvokimas yra svarbus ne tik Direktyvos 95/46/EB teisingam taikymui ir supratimui, bet ir kitų, su šia direktyva susijusių ES teisės aktų nuostatų suvokimui ir taikymui asmens duomenų apsaugos srityje. Taigi galime daryti išvadą, kad Darbo grupės nuomonėje pateikiamas sąvokos „asmens duomenys“ išaiškinimas, yra skirtas tarsi suvienodinti valstybių narių praktiką dėl direktyvoje vartojamos sąvokos „asmens duomenys“ interpretavimo. Ir nors visuotinai pripažįstama, kad nėra galimybės sudaryti tam tikro sąrašo atvejų, kada asmens duomenys patenka į sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimą. Iš tiesų labai tikėtina, kad išsamūs Darbo grupės Nuomonėje 4/2007 pateikiami išaiškinimai ilgainiui suformuos tam tikras gaires dėl šios sąvokos interpretavimo bei leis lengviau nustatyti, ar konkreti situacija patenka į direktyvos taikymo sritį. Be to, tikėtina, kad ilgainiui toks Darbo grupės išaiškinimas sąlygos ir vienesnį sąvokos „asmens duomenys“ interpretavimą skirtingose valstybėse narėse.

I.2. Asmens duomenų tvarkymo samprata

Kaip minėta, Direktyva 95/46/EB taip pat apibrėžia sąvoką „asmens duomenų tvarkymas“. Direktyvos 95/46/EB 2 straipsnio b dalyje²¹ nurodoma, kad asmens duomenų tvarkymas apima bet kurią operaciją ar jų rinkinį, automatiniiais arba neautomatiniiais būdais atliekamą su asmens duomenimis. Nurodoma, kad toks asmens duomenų tvarkymas gali būti susijęs su asmens duomenų rinkimu, užrašymu, rūšiavimu, saugojimu, adaptavimu ar keitimu, atgaminimu, paieška, naudojimu, atskleidimu perduodant, platinant ar kitu būdu padarant tokius duomenis prieinamus, išdėstymu reikiama tvarka ar sujungimu derinant, blokavimu, trynimu ar naikinimu. Tačiau dėl asmens duomenų tvarkymo reguliavimo, labai svarbus yra ir Direktyvos 95/46/EB II skyrius numatantis bendrąsias asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisykles, kurių turi laikytis ES valstybės narės, tvarkydamos asmens duomenis. Nors su sąlyga, kad ir ES valstybės narės gali pačios apibrėžti tikslesnes asmens duomenų tvarkymo sąlygas²².

Taigi Direktyvos 95/46/EB 6 straipsnio²³ nuostatos numato pareigą duomenų valdytojui užtikrinti, kad asmens duomenys būtų tvarkomi teisėtai ir teisingai ir kad tokie duomenys turi būti surinkti įvardintais, aiškiai apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir po to

²¹ *Cit. op. 2*, 2 straipsnio b dalis.

²² *Ibid*, 5 straipsnis.

²³ *Cit. op. 2*, 6 straipsnis.

tvarkomi tik su tokiais tikslais suderintais būdais. Kaip yra pažymėjusi Darbo grupė, asmens duomenys turėtų būti renkami tik konkrečioms tikslams ir nesant teisėtos priežasties, asmens duomenys neturėtų būti tvarkomi bei turėtų likti anoniminiai. Tokia Darbo grupės Rekomendacijoje 2/2001 įtvirtina pozicija atspindi „duomenų minimizavimo principą“, pagal kurį valstybės narės, nustatydamos tikslesnes teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygas, turėtų vadovautis tiek „baigtinumo“ tiek ir „tikslingumo“ principais²⁴. Be to, Direktyvos 95/46/EB nuostatos taip pat nustato reikalavimą, kad surinkti asmens duomenys turėtų būti adekvatūs, susiję ir savo apimtimi neviršytų tikslų, dėl kurių jie buvo renkami ir ar vėliau tvarkomi. Taip pat nurodoma, kad tokie asmens duomenys turi būti tikslūs, ir jei būtina, nuolat atnaujinami bei turi būti imamasi visų reikalingų priemonių, kad netikslūs ar neišsamūs duomenys būtų ištrinti arba ištaisyti. Be to, vadovaujantis minėta Darbo grupės Rekomendacija 2/2001, turi būti užtikrinama, kad tik duomenų subjektas turėtų galimybę tiek susipažinti, tiek ir taisyti duomenis tiek valdytojo nurodytu adresu, tiek ir internetu bei turi būti imamasi visų priemonių, kad tik duomenų subjektas turėtų priėjimą internetu prie su juo susijusios informacijos. Kita vertus, direktyvos nuostatos taip pat reikalauja, kad duomenys būtų laikomi tokio pavidalo, kad duomenų subjektų tapatybės nebūtų galima nustatyti ilgiau nei tai yra reikalinga dėl tikslų, dėl kurių tokie duomenys buvo surinkti ir to po tvarkomi. Išimtis yra daroma tik dėl istorinės, mokslinės ar statistinės paskirties duomenų, dėl kurių yra paliekama teisės valstybėms narėms numatyti ilgesnį saugojimo laiką, kartu numatant ir atitinkamas apsaugos priemones. Taigi reikalavimas dėl surinktų duomenų saugojimo termino, galime sakyti, įtvirtina reikalavimą valstybėms narėms nustatyti tam tikrą konkretų saugojimo terminą, kad duomenys nebūtų saugomi ilgiau nei to reikalauja nustatytas ir pagrįstas tokių asmens duomenų saugojimo tikslas.

Taigi minėtas Direktyvos 95/46/EB 6 straipsnis įtvirtina vadinamuosius duomenų kokybės principus. Tačiau kalbant apie reikalavimus duomenų tvarkymui, taip pat yra svarbus Direktyvos 95/46/EB 7 straipsnis²⁵, kuriame yra įtvirtinami konkretūs šeši kriterijai, kada asmens duomenų tvarkymas yra laikomas teisėtu, t.y.: 1) duomenų subjektas yra tokiam tvarkymui davęs nedviprasmišką sutikimą; 2) duomenų tvarkymas yra reikalingas vykdant sutartį, kurioje duomenų subjektas yra viena iš šalių arba tuo atveju, kai yra duomenų subjekto reikalavimas prieš sudarant sutartį imtis tam tikrų priemonių; 3) toks duomenų tvarkymas yra būtinas vykdant duomenų subjektui privalomą

²⁴29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Rekomendacija 2/2001 dėl minimalių reikalavimų asmens duomenų rinkimui internetu Europos Sąjungoje* [interaktyvus]. 2001 m. gugužės 17 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/wp%2043.pdf>>.

²⁵Cit. op. 2, 7 straipsnis.

prievole; 4) norint apsaugoti gyvybinius duomenų subjekto interesus; 5) duomenų tvarkymas yra reikalingas vykdant užduotį visuomenės labui ar įgyvendinant oficialius įgaliojimus, suteiktus duomenų valdytojui ar trečiajai šaliai, kuriai yra atskleidžiami tokie duomenys; arba 6) kai asmens duomenų tvarkymas yra reikalingas dėl teisėtų interesų, kurių siekia duomenų valdytojas ar trečioji šalis (šalys), kurioms yra atskleidžiami duomenys, išskyrus atvejus, kai duomenų subjekto, t.y. fizinio asmens, kurio pagrindinės teisės ir laisvės, o ypač privatumo teisė tvarkant asmens duomenis, yra ginamos šios konvencijos, ir tokios teisės ir laisvės yra viršesnės nei duomenų tvarkymo interesai.

Be to, viena iš minėtų 7 straipsnio sąlygų yra detalizuojama Direktyvos 95/46/EB 12 straipsnyje²⁶, numatančiame duomenų subjekto teisę gauti informaciją apie tvarkomus asmens duomenis (pavyzdžiui, gauti informaciją apie tai, ar duomenys yra tvarkomi bei reikalauti pataisyti netikslius duomenis) bei 14 straipsnyje, įtvirtinančiame duomenų subjekto teisę prieštarauti asmens duomenų tvarkymui. Taigi galime daryti išvadą, kad Direktyvos 95/46/EB nuostatomis yra stengiamasi nustatyti reguliavimą, kuris užtikrintų tam tikrą duomenų subjekto teisių apsaugą tvarkant asmens duomenis. Todėl, kaip nurodo Ch. Kuner, Direktyvos 95/46/EB nuostatas praktiškai reikia vertinti ne kaip numatančias minimalius duomenų apsaugos reikalavimus, nes direktyva nustato aukštą duomenų apsaugos lygį, ir ne kaip numatančią maksimalius duomenų apsaugos reikalavimus, nes direktyvos nuostatos nenustato visiškai unifikuotų taisyklių. Teisingiausia būtų vertinti šią direktyvą kaip atskirose srityse numatančią tiek minimalius, tiek ir maksimalius derinimo elementus²⁷.

Direktyva 95/46/EB taip pat numato tam tikrus atvejus, kada valstybės narės gali apriboti joms numatytų pareigų mastą, tiek ir duomenų subjekto teises, jei tai yra pateisinama tam tikrais konkrečiai nurodytais direktyvos 13 straipsnyje įtvirtintais tikslais. Taigi apribojimai yra galimi, kai tai yra būtina nacionalinio saugumo, visuomenės saugumo, kriminalinių nusikaltimų prevencijai, tyrimui, išaiškinimui ar persekiojimui, taip pat siekiant užtikrinti svarbius valstybės narės ekonominius ar finansinius, įskaitant monetarinius, biudžeto ir mokesčių klausimus, Europos Sąjungoje, vykdant su tuo susijusias kontrolės, tikrinimo ar taisyklių nustatymo funkcijas, ar užtikrinant duomenų subjekto arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugą. Taigi galime daryti išvadą, kad nustatyti ribojimai yra galimi taikyti tik kaip išimtys, kurios yra pateisinamos aukštesnių vertybių saugojimu.

²⁶*Cit. op.* 2, 12 straipsnis.

²⁷Žr. Kuner, Ch. *Cit. op.* 4, p 29.

Taigi Direktyvos 95/46/EB 7 straipsnyje yra įtvirtintos nuostatos numato konkrečius atvejus, kada asmens duomenų tvarkymas yra laikomas teisėtu. Kita vertus, Direktyvos 95/46/EB nuostatų vertinimas leidžia daryti išvadą, kad asmens duomenų tvarkymas pagal direktyvos nuostatas yra galimas tik sistemiškai taikant bendrąsias direktyvoje numatytas asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisykles²⁸. Beje, tokios asmens duomenų tvarkymo taisyklės yra svarbios ir elektroninių ryšių teisės srityje tvarkant asmens duomenis, nes Direktyvos 95/46/EB nuostatos yra taikomos visiems pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos klausimams, kuriems nėra konkrečiai taikomos Direktyvos 2002/58/EB nuostatos, teikiant neviešųjų ryšių paslaugas²⁹.

²⁸Žr. *Cit. op.* 2, II skyrius.

²⁹Žr. *Cit. op.* 5, preambulės 10 dalis.

II. DALIS.

SRAUTO DUOMENŲ IR VIETOS NUSTATYMO DUOMENŲ, NESUDARANČIŲ SRAUTO DUOMENŲ, TVARKYMO REGLAMENTAVIMAS

Didėjantys žmonių poreikiai bei naujosios technologijos sąlygojo tai, kad šiandien duomenys yra perduodami ne tik kasdieniniame gyvenime, bet ir elektroninių ryšių sektoriuje. Tačiau Direktyvai 95/46/EB³⁰ reglamentuojant asmens duomenų tvarkymą tik ne viešųjų ryšių sektoriuje, direktyvos nuostatos tapo nepakankamomis. Duomenų tvarkymo reguliavimas elektroninių ryšių sektoriuje buvo papildytas 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje³¹. Buvo įtvirtinti reikalavimai tokių duomenų, kaip srauto duomenys bei vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimui. Tokios Direktyvos 2002/58/EB nuostatos yra labai svarbios, nes tiek srauto duomenys, tiek ir vietos nustatymo duomenys, kurie nėra srauto duomenys, yra labai informatyvūs, apima duomenis apie fizinių asmenų privatų gyvenimą ir yra susiję su jų teise į susirašinėjimo slaptumą arba yra susiję su teisėtais juridinių asmenų interesais. Todėl apie taikomą srauto duomenų bei vietos nustatymo duomenų, kurie nėra srauto duomenys, tvarkymo reglamentavimą kalbėsime toliau šiame darbe.

II.1. „Srauto duomenų“ sąvoka

Teisės aktuose „srauto duomenų“ sąvoka yra apibrėžiama įvairiai. Vadovaujantis 2001 m. Konvencijos Dėl elektroninių nusikaltimų 1 straipsnio d dalimi³², srauto duomenys – tai visi kompiuteriniai duomenys, perduodami kompiuterine sistema, suformuoti kompiuterinės sistemos, kuri sudaro ryšio grandinės dalį, ir rodantys perduotos informacijos kilmę, paskirtį, perdavimo kelią, laiką, datą, trukmę arba pagrindinės paslaugos rūšį. Kaip matyti iš šio apibrėžimo, Konvencija Dėl elektroninių nusikaltimų srauto duomenų kategorijai priskiria kompiuterinius duomenis, atsirandančius siuntėjui perduodant pranešimus jų gavėjui, kurie yra būtini, kad pranešimas pasiektų jo adresatą. Kiek kitokią srauto duomenų apibrėžimą pateikia iki Direktyvos 2002/58/EB galiojusi 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos

³⁰ *Cit. op.* 29.

³¹ *Cit. op.* 5.

³² Valstybės žinios, 2004, Nr. 36-1188.

telekomunikacijų sektoriuje³³, reglamentavusi srauto duomenų tvarkymą, kuriuos fiksuojant skambučius tvarko ir kaupia bendrojo telekomunikacijų tinklo operatorius ir (arba) visuomenei prieinamų telekomunikacijų paslaugų teikėjas. Taigi į Direktyvos 97/66/EB reguliavimo sritį pateko skambučiai „tradicinės balso telefonijos kontekste“³⁴. Tuo tarpu Direktyva 2002/58/EB pateikia platesnį srauto duomenų apibrėžimą, nepriklausantį nuo konkrečios teikiamos elektroninių ryšių paslaugos. Vadovaujantis Direktyvos 2002/58/EB 2 straipsniu³⁵, „srauto duomenys“ – tai duomenys, tvarkomi pranešimui perduoti elektroninių ryšių tinklu, taip pat sąskaitoms už tokį perdavimą pateikti. Be to, kaip nurodoma Direktyvos 2002/58/EB preambulės 15 dalyje³⁶, tokie srauto duomenys gali apimti bet kokią informacijos pakeitimą tinkle, kuriuo yra perduodamas pranešimas, siekiant atlikti perdavimo operaciją. Apima tokius srauto duomenis, nurodančius pranešimo maršrutą, trukmę, vietą, laiką ar apimtį, naudojamą protokolą, siuntėjo ar gavėjo galinio įrenginio vietą, tinklą, kuriame pranešimas atsirado ar pasibaigė, taip pat ryšio pradžios bei pabaigos laiką bei trukmę, net ir formatą, kuriuo pranešimas yra perduodamas tinklu. Toks Direktyvos 2002/58/EB 2 straipsnyje³⁷ pateikiamas srauto duomenų apibrėžimas yra pakankamai platus, pagrįstas technologinio neutralumo principu, galima sakyti, atspindi šiandieninį poreikį kuo plačiau reglamentuoti srauto duomenų, nepriklausančių nuo teikiamos elektroninių ryšių paslaugos, tvarkymą. Tokį poreikį reglamentuoti sąlygoja, visų pirma, tai, kad srauto duomenys, nors ir yra būtini elektroninių paslaugų teikimui, yra pakankamai informatyvūs, nes visada yra susiję su asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta ar gali būti nustatyta, ir todėl tokių duomenų tvarkymui būtina nustatyti atitinkamą apsaugą. Be to, srauto duomenų reglamentavimo būtinumas iškyta tvarkant tokius duomenis sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais, ypač „kai reikia nustatyti ir nutraukti sukčiavimą, pasireiškiantį tuo, kad nesumokama už suteiktas elektroninių ryšių paslaugas“³⁸, taip pat tvarkant srauto duomenis rinkodaros tikslais ar teikiant pridėtinės vertės paslaugas, kaip kad tokią galimybę numato Direktyvos 2002/58/EB nuostatos. Tačiau skiriantis tokių duomenų tvarkymo tikslams, skiriasi ir taikomas reglamentavimas. Todėl plačiau apie taikomą srauto duomenų tvarkymo reglamentavimą kalbėsime toliau šiame darbe.

³³OL L 24, 1998 1 30, p. 1.

³⁴Zr. *Cit. op.* 1, 344 p.

³⁵*Cit. op.* 5.

³⁶*Ibid*, preambulės 15 dalis.

³⁷*Ibid*, 2 straipsnis.

³⁸*Ibid*, preambulės 29 dalis.

II.2. Bendrieji reikalavimai srauto duomenų tvarkymui

Kaip jau buvo minėta, srauto duomenys yra būtini elektroninių ryšių paslaugų teikimui ir atsiranda kaip šalutiniai duomenys siunčiant pranešimą³⁹. Be to, tokie duomenys yra labai informatyvūs. Todėl stengiantis užtikrinti tinkamą apsaugą, Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 1 dalyje⁴⁰ įtvirtintos nuostatos numato, kad su abonentais susiję srauto duomenys, kuriuos tvarko ir saugo viešųjų ryšių tinklo ar viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjas, turi būti sunaikinti ar pakeisti taip, kad taptų anoniminiais, kai šie duomenys nėra reikalingi pranešimui perduoti, išskyrus, kai tokie duomenys tvarkomi:

- a) su tikslu pateikti abonentams sąskaitas ir atsiskaitymams už tinklų sujungimą;
- b) pridėtinės vertės paslaugų teikimo ar rinkodaros tikslais,
- c) kaip būtina, tinkama ir adekvati priemonė demokratinėje visuomenėje, skirta apsaugoti nacionalinį saugumą (t.y. valstybės saugumą), gynybą, visuomenės saugumą, taip pat užkardant, tiriant ar nustatant baudžiamąsias veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių sistemos naudojimą, kaip kad jis apibrėžiamas Direktyvos 95/46/EB 13 straipsnio 1 dalyje (apie tai plačiau skaitykite III.1 dalyje).

Taigi išanalizavę numatytą srauto duomenų tvarkymo reglamentavimą matome, kad Direktyva 2002/58/EB numato net keletą bendrųjų reikalavimų srauto duomenų tvarkymui. Visų pirma, direktyvoje nurodomi išimtiniai atvejai, kada gali būti tvarkomi srauto duomenys, suponuoją išvadą, kad srauto duomenų tvarkymas yra leidžiamas tik išimtiniais atvejais ir kai tai yra būtina siekiant teisėtų tikslų. Antra, direktyva numato imperatyvų reikalavimą gauti išankstinį abonto sutikimą, jeigu tokius duomenis viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjai vėliau tvarkytų rinkodaros tikslais arba pridėtinės vertės paslaugai sukurti. Be to, yra įtvirtinama ir paslaugų teikėjų pareiga informuoti abonentus apie tai, kokių tipų, kokiais tikslais ir kokį laiko tarpą bus tvarkomi srauto duomenys⁴¹. Trečia, Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 5 dalis, nurodo, kad tokių

³⁹ Direktyvos 2002/58/EB 2 straipsnio d dalyje *pranešimas* yra apibrėžiamas kaip „informacija, kuria apsieičiama arba kuri perduodama tarp baigtinio skaičiaus šalių, naudojantis viešai prieinamomis elektroninių ryšių paslaugomis. Jam nepriskiriama informacija, perduodama kaip dalis viešojo transliavimo paslaugos, naudojant elektroninių ryšių tinklus, išskyrus atvejus, kai tokia informacija gali būti susijusi su informaciją gaunančiu abonentu arba naudotoju, kurio tapatybę galima nustatyti“.

⁴⁰ *Ibid*, 6 straipsnio 1 dalis.

⁴¹ Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 4 dalis įtvirtina paslaugos teikėjo pareigą informuoti abonentą ar naudotoją, kokio pobūdžio srauto duomenys yra tvarkomi ir kokia yra tokio tvarkymo trukmė, kai duomenys yra tvarkomi sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais, o tvarkant srauto duomenis pridėtinės vertės paslaugų teikimo ar rinkodaros tikslais, yra įtvirtinamas ir reikalavimas informuoti prieš gaunant sutikimą tokius duomenis tvarkyti apie tokio tvarkymo tikslus.

duomenų tvarkymas yra leidžiamas tik asmenims, kurie veikdami pagal viešųjų ryšių tinklą ar viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų įgaliojimą pateikia sąskaitas, valdo srautą, teikia informaciją klientams, nustato sukčiavimo atvejus, vykdo elektroninių ryšių paslaugų rinkodarą arba teikia pridėtinės vertės paslaugas ir jiems yra leidžiama atlikti tik tokius veiksmus, kurie yra būtini minėtų veiklų tikslams pasiekti. Taigi tokiomis direktyvos nuostatomis yra apribojamas ne tik subjektų ratas, kurie gali tvarkyti srauto duomenis, bet yra įtvirtinamas ir proporcingumo principas, numatantis, kad tvarkomų srauto duomenų apimtis ir jų kiekis turi būti adekvatus, būtinas bei svarbus siekiamiems tikslams. Ketvirta, bendruosius reikalavimus srauto duomenų tvarkymui papildė Direktyvos 2002/58/EB 5 straipsnyje įtvirtintas konfidencialumo principas, draudžiantis be atitinkamų naudotojų sutikimo klausytis, įrašyti, kaupti ar kitu būdu perimti bei stebėti pranešimus ir su jais susijusius srauto duomenis, išskyrus atvejus, kai tai yra galima daryti pagal Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatas. Taigi yra įtvirtinama pareiga sunaikinti arba pakeisti srauto duomenis, taip, kad jie taptų anoniminiai, kai jie tampa nebereikalingi, jei nėra taikoma Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis.

Taigi vadovaujantis direktyvos nuostatomis, galime drąsiai teigti, kad srauto duomenų tvarkymas yra galimas tik esant vienai iš Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnyje numatytų išimčių ir tik siekiant teisėtų tikslų bei nepažeidžiant konfidencialumo principo, prieš tai informavus bei gavus abonento sutikimą, jei tokie duomenys vėliau būtų tvarkomi rinkodaros tikslais ar teikiant pridėtinės vertės paslaugas. Be to, srauto duomenis tvarkyti gali tik ribotas subjektų ratas bei tik jiems yra leidžiama tvarkyti srauto duomenis ir tik tokia apimti, kiek tai yra būtina tokių srauto duomenų tvarkymo tikslams pasiekti, kurie baigus tvarkyti, turi būti sunaikinti arba pakeisti taip, kad tokie srauto duomenys taptų anoniminiai, kai jie tampa nebereikalingi. Todėl vadovaudamiesi tuo, kas išdėstyta, galime sakyti, kad gana detaliu srauto duomenų tvarkymo reglamentavimu yra stengiamasi ne tik užtikrinti atitinkamą naudotojų pasitikėjimą skatinančią apsaugą, kad nėra rizikos jų privatumui, bet tuo pačiu iš dalies užtikrinti ir atitinkamų paslaugų plėtrą.

II.3. Srauto duomenų tvarkymas sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais

Vienas iš išimtinių atvejų, leidžiančių tvarkyti srauto duomenis, yra nurodomas Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 2 dalyje⁴², numatančioje, kad srauto duomenys gali būti tvarkomi, kai reikia abonentams pateikti sąskaitas ir atsiskaityti už tinklų sujungimą (angl. – *for billing and interconnection payments*). Kaip jau minėta, tai yra vienas iš direktyvose numatytų teisėtų srauto duomenų tvarkymo atvejų, kai yra leidžiama tvarkyti srauto duomenis, tačiau vadovaujantis taip pat ir proporcingumo principu, numatančiu, kad gali būti tvarkomi tik būtini, adekvatūs, svarbūs ir ne pernelyg didelės apimties duomenys, kurie nėra perdėtai susiję su tvarkomais sąskaitų apmokėjimo ir mokėjimo už tinklų sujungimą tikslais⁴³. Taigi sistemiškai analizuodami direktyvos nuostatas galime daryti išvadą, kad, iš vienos pusės, tokių duomenų tvarkymas yra svarbus paslaugų teikėjams, „kai reikia nustatyti ir nutraukti sukčiavimą, pasireiškiantį tuo, kad nėra sumokama už suteiktas elektroninių ryšių paslaugas“⁴⁴. Iš kitos pusės, toks duomenų tvarkymas yra svarbus ir tokių paslaugų abonentams, nes įdiegus detaliąsias sąskaitas, pagerėjo abonentų galimybes tikrinti, kaip tiksliai tiekėjai skaičiuoja mokesčius už jiems suteiktas paslaugas.

Tačiau srauto duomenų tvarkymas sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais yra ribojamas ne tik proporcingumo principo: Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 2 dalis taip pat įtvirtina imperatyvų reikalavimą, numatantį, kad šiuo tikslu srauto duomenų tvarkymas yra leistinas tol, kol nėra pasibaigęs terminas, per kurį sąskaita gali būti teisėtai užginčyta ar išieškotas apmokėjimas. Tokios Direktyvos 2002/58/EB nuostatos įtvirtina išimtį, kad „srauto duomenų tvarkymas sąskaitų apmokėjimo ir mokėjimo už tinklų sujungimą tikslais gali būti leidžiamas tol, kol nepasibaigęs terminas, per kurį pateikiama sąskaita ar mokėjimo reikalavimai galioja teisiškai“⁴⁵. Ir nors direktyvos nuostatos imperatyviai nurodo, kad toks srauto duomenų tvarkymas yra leidžiamas tik ribotą laikotarpį, kita vertus, nėra aišku, per kiek laiko sąskaita gali būti teisėtai užginčyta ar išieškotas apmokėjimas. Sprendžiant pagal susiklosčiusią įvairių šalių praktiką, šį direktyvoje minimą terminą yra įprasta susieti su nacionalinių įstatymų

⁴²Cit. op. 5, 6 straipsnio 2 dalis.

⁴³Kaip nurodoma 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės Nuomonėje 1/2003 dėl srauto duomenų saugojimo atsiskaitymo už paslaugas tikslais, „jeigu tam tikro tipo pranešimai nėra apmokestinami, tai srauto duomenys negali būti tvarkomi šiais tikslais“ [interaktyvus]. 2003 m. sausio 29 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/WP%2069.pdf>>.

⁴⁴Cit. op. 5, preambulės 29 dalis.

⁴⁵Cit. op. 44.

numatyty ieškininės senaties terminu (angl. – *until the national law statute of limitations expires on debt claims*). Šis terminas įvairiose šalyse skiriasi, pavyzdžiui: Vokietijoje yra leidžiama saugoti tokius srauto duomenis aštuoniasdešimt dienų. Tuo tarpu Anglijoje, nors ir galioja šešerių metų ieškininės senaties terminas, saugoti tokius duomenis yra leidžiama ne ilgiau kaip aštuoniolika mėnesių⁴⁶. Be to, galime pastebėti, kad tokių duomenų saugojimo laikotarpis kilus ginčui neabejotinai dar labiau išsitiesia iki kol toks ginčas yra galutinai išspręstas. Todėl ne veltui vienas iš Darbo grupės pasiūlymų Europos Komisijai buvo nustatyti ne ilgesnį nei 3 mėnesiai srauto duomenų tvarkymo laikotarpį sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymų už tinklų sujungimą tikslais, kuris, Darbo grupės nuomone, būtų pakankamai ilgas abonentams pareikšti reikalavimus dėl pateiktų sąskaitų ar apmokėjimų, bet tuo pačiu būtų ir pakankamai trumpas bei perdėtai nepasunkintų tokių tinklų ar paslaugų teikėjų, bei užtikrintų, kad proporcingumo principas nebūtų pažeistas⁴⁷.

Kita vertus, analizuojant direktyvos nuostatas taip pat nėra aišku, kaip ilgai turėtų būti saugomi srauto duomenys sąskaitų apmokėjimo ir mokėjimo už tinklų sujungimą tikslais, kai sąskaita yra apmokėta ir nėra užginčyta. Konkretaus atsakymo į šį klausimą nėra. Todėl vadovaujantis viena iš Darbo grupės išdėstytų pozicijų, galime preziumuoti, kad tokiu atveju reikėtų vadovautis principu, kad asmens duomenų tvarkymą riboja nustatyti duomenų rinkimo ir jų tvarkymo tikslai, o daugeliu atvejų sąskaitos yra apmokamos laiku. Darbo grupė Nuomonėje 1/2003⁴⁸ nurodė, kad paprastai srauto duomenys turėtų būti saugomi ne ilgiau kaip 3-6 mėnesius ir ypač tai atvejais, kai sąskaitos yra apmokėtos ir nebuvo užginčytos ar pareikštos abejonės (atsižvelgiant į individualių abonentų privatumo teisę). Ir tik ypatingais ginčų ar abejonių atvejais, srauto duomenys sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais galėtų būti saugomos ilgesnį laiką, taip palengvinant sąskaitų apmokėjimą. Kaip nurodoma nuomonėje, „ilgesnis saugojimo laikotarpis turėtų būti pateisinamas tik išskirtiniais atvejais, kai yra konkretūs požymiai, kad gali kilti ginčai ar abejonės. Tokiais atvejais saugojimo laikotarpis turėtų būti apgalvotas, atsižvelgiant į ypatingas kiekvieno atvejo aplinkybes, kad būtų įmanoma išspręsti kylančius ginčus. Tačiau saugojimo terminai negali būti ilgesni, negu numatyta nacionaliniuose įstatymuose. Be to, remiantis Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 1 dalimi⁴⁹, saugojimo laikotarpis turėtų prasidėti, kai

⁴⁶*Cit. op.* 17.

⁴⁷*Ibid.*

⁴⁸*Cit. op.* 44.

⁴⁹*Cit. op.* 5, 6 straipsnio 1 dalis.

srauto duomenys daugiau nėra reikalingi pranešimo perdavimui. Tikslus pranešimo perdavimo pabaigos momentas priklauso nuo elektroninių ryšių paslaugos pobūdžio⁵⁰.

Taigi kalbant apie srauto duomenų tvarkymą sąskaitų pateikimo ir mokėjimų už tinklų sujungimą tikslais pažymėtina, kad toks tvarkymas turi tiktį ne tik reikalavimus, išdėstytus šiame skyriuje, bet ir 2 skyriuje išdėstytus bendruosius srauto duomenų tvarkymo reikalavimus. Nes srauto duomenų tvarkymas sąskaitų apmokėjimo ir atsiskaitymų už tinklų sujungimą tikslais yra pateisinamas tik tada, kai atitinka visus šiuo minėtus reikalavimus.

II.4. Srauto duomenų tvarkymas rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugų teikimui

Direktyva 2002/58/EB⁵¹ taip pat reglamentuoja srauto duomenų tvarkymą rinkodaros ir pridėtinės vertės paslaugų teikimo tikslais. Sąvoka „pridėtinės vertės paslauga“ direktyvos prasme yra apibrėžiama kaip paslauga, kuriai sukurti reikia tvarkyti tokius srauto ir vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, kai toks tvarkymas apima didesnę informacijos kiekį, nei tai yra būtina informacijos perdavimui ar sąskaitų pateikimui⁵². Pavyzdžiui, pridėtinės vertės paslaugas gali sudaryti „patarimai dėl pigiausių tarifų paketo, maršruto nustatymas, informacija apie eismo srautus, orų prognozės ir turistinė informacija“⁵³. Be to, vadovaujantis Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 2 dalimi⁵⁴, srauto duomenų tvarkymas yra ribojamas numatant, kad teikiantis viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugas subjektas, gali tvarkyti tokius srauto duomenis tokia apimtimi ir tiek laiko, kiek tai yra būtina tokių paslaugų teikimui ar rinkodarai, jeigu abonentas ar naudotojas, su kuriuo duomenys yra susiję, yra davęs sutikimą, kurį turi būti sudaroma galimybė bet kada atšaukti. Taigi sistemiškai analizuodami direktyvos nuostatas turime pastebėti, kad „kiekviena veikla, kuria siekiama teikti kitokias elektroninių ryšių paslaugas, negu pranešimo perdavimas ir sąskaitų už tai pateikimas, turi būti grindžiama tik apibendrintais duomenimis, kurių neįmanoma susieti su atskirais abonentais ar naudotojais“⁵⁵. Todėl jei veiklai nepakanka vien apibendrintų

⁵⁰ *Cit. op.* 44.

⁵¹ *Cit. op.* 5.

⁵² *Idem.*, 2 straipsnio g dalis.

⁵³ *Idem.*, preambulės 18 dalis.

⁵⁴ *Idem.*, 6 straipsnio 2 dalis.

⁵⁵ *Idem.*, preambulės 30 dalis.

duomenų, ji yra laikytina pridėtinės vertės paslauga, kuriai yra reikalingas naudotojo⁵⁶ sutikimas bei turi būti taikomi ir kiti reikalavimai, numatyti tokių duomenų tvarkymui rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugoms teikti.

Kita vertus, Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 4 dalis⁵⁷ dar labiau suvaržo srauto duomenų tvarkymą minėtais tikslais, nes, iš vienos pusės, yra įtvirtinamas reikalavimas, leidžiantis tvarkyti srauto duomenis rinkodaros tikslais ir teikiant pridėtinės vertės paslaugas tik gavus išankstinį naudotojo ar abonentų sutikimą. Iš kitos pusės, direktyva numato tokių paslaugų teikėjų pareigą informuoti abonentą ar naudotoją apie tai, kokio pobūdžio srauto duomenys yra tvarkomi ir kokia tokio tvarkymo trukmė prieš gaunant abonentų ar naudotojų sutikimą tvarkyti duomenis minėtais tikslais. Taigi kaip nurodoma direktyvos preambulės 17 dalyje⁵⁸, išankstinis naudotojo ar abonentų sutikimas, su kuriuo tokie duomenys yra susiję, turi būti apibrėžiamas taip, kaip duomenų subjekto sutikimas buvo apibrėžtas Direktyvos 95/46/EB nuostatose⁵⁹, bei nurodoma, kad „sutikimas gali būti duotas bet kuriuo tinkamu būdu, specialiu ir pakankamai informatyviu, leidžiančiu naudotojui laisva valia išreikšti savo valią, įskaitant ir atitinkamame interneto tinklavietės langelyje dedamą varnelę“⁶⁰. Be to, vadovaujantis Direktyvos 2002/58/EB preambulės 31 dalyje⁶¹, nustatant, kieno sutikimas turi būti gautas, ar naudotojo, ar abonentų, turi būti sprendžiama pagal duomenų pobūdį, teikiamos paslaugos tipą, taip pat galimybes techniškai, procedūriškai ir sutarties pagrindu atskirti naudojimą elektroninių ryšių paslauga individualiai nuo fizinio ar juridinio asmens pasinaudojimo tokia paslauga pagal užsakymą. Tačiau kaip nurodo Darbo grupė Nuomonėje 5/2005⁶², siūlant paslaugas privatiems asmenims turėtų būti gautas būtent asmens, su kuriuo yra susiję duomenys, t.y. galinio įrenginio naudotojo sutikimas. Be to, pabrėžiama, kad abonentui ar naudotojui nesutikus su tokių duomenų tvarkymu, turi būti sudaroma galimybė bet kada tokį sutikimą atšaukti. Vadinasi, tokių paslaugų teikėjų pareigos yra išplečiamos ir reikalavimu ne tik sudaryti sąlygas tokio sutikimo atšaukimui, bet ir operatyviai reaguoti.

⁵⁶Sąvoką „naudotojas“ Direktyvos 2002/58/EB 2 straipsnio a dalyje yra apibrėžiama nurodant, kad „tai bet kuris fizinis asmuo, vartojantis viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugą privačiais ar verslo tikslais, ir nebūtinai tai darantis išankstinio paslaugos užsakymo būdu“

⁵⁷Cit. op 5, 6 straipsnio 4 dalis.

⁵⁸Idem., preambulės 17 dalis.

⁵⁹Direktyva 95/46/EB 2 straipsnio h dalyje sąvoką „duomenų naudotojo sutikimas“ apibrėžia kaip „bet kurią savanoriškai ir žinomai duotą konkretų duomenų subjekto pareiškimą, kuriuo duomenų subjektas nurodo savo sutikimą, kad būtų tvarkomi su juo susiję duomenys“.

⁶⁰Cit. op. 50.

⁶¹Idem., preambulės 31 dalis.

⁶²29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 5/2005 dėl vietos nustatymo duomenų naudojimo siekiant teikti pridėtinės vertės paslaugas* [interaktyvus]. 2005 m. lapkričio mėn. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp115_lt.pdf>.

Tačiau tvarkant srauto duomenis minėtais tikslais, pagrindinė problema kyla ne dėl imperatyvaus reikalavimo prieš tvarkant tokius srauto duomenis gauti abonentų ar naudotojų sutikimą, bet dėl tokių paslaugų teikėjų numatytos informavimo pareigos. Vadovaujantis direktyvos nuostatomis, tokių paslaugų teikėjų pareiga informuoti abonentus ir naudotojus apima informacijos pateikimą kokia apimtimi, kiek laiko, kokio pobūdžio duomenys bus tvarkomi. Be to, remiantis Direktyvos 2002/58/EB preambulės 26 dalimi, ši pareiga apima ir tokių paslaugų teikėjų pareigos patį įgyvendinimo būdą, t.y. pateikti tokią informaciją kuo tiksliau bei detaliau, nurodant informaciją apie numatomus duomenų tolimesnio tvarkymo būdus, apie abonto teisę nesutikti arba panaikinti duotą sutikimą tvarkyti tokius duomenis. Be to, kaip nurodo Darbo grupės Rekomendacijoje 2/2001 „Dėl minimalių reikalavimų asmens duomenų rinkimui internetu Europos Sąjungoje“, duomenų rinkimas internete neabejotinai reiškia ir tam tikros informacijos pateikimą, kaip antai: turėtų būti nurodoma duomenų valdytojo tapatybė, fizinis bei elektroninis adresas, tvarkymo tikslai bei aiškiai nurodoma, ar renkami duomenys bus naudojami rinkodaros tikslais, aiškiai nurodomas teiksimos informacijos pobūdis, t.y. privalomas ar pasirenkamas, kad duomenų subjektas turėtų galimybę pasirinkti ar pateikti tam tikrus duomenis, taip pat turėtų būti pateikiama informacija apie galimybę ir sąlygas pasinaudoti teisėmis sutikti ar prieštarauti dėl duomenų tvarkymo, turėtų būti informuojama apie galimybę taisyti ar trinti duomenis, turėtų būti išvardinti informacijos gavėjai ar jų kategorijos bei nurodoma, ar surinkti duomenys bus atskleidžiami trečiosios šalis ir kodėl, bei pateikiama informacija apie tai, ar duomenys bus perduodami į šalis už ES ribų bei ar ta šalis suteikia adekvačią apsaugą sutinkamai su Direktyvos 95/46/EB 25 straipsniu. Be to, vadovaudamiesi minėta Darbo grupės Rekomendacija 2/2001 galime daryti išvadą, kad tokią informaciją paslaugų teikėjai turėtų suteikti, pavyzdžiui, internetinių svetainių atveju, visomis svetainėje naudojamomis kalbomis⁶³. Taigi tinkamas reikalavimo tokių paslaugų teikėjams pateikti išsamią informaciją apie srauto duomenų tvarkymą įgyvendinimas yra labai svarbus, nes nustatius, kad duomenys buvo surinkti nesąžiningai ar neteisėtai, jie galėtų būti naudojami tik tam tikslui, dėl kurio jie buvo surinkti ir negalėtų būti naudojami ypač tiesioginės rinkodaros tikslais, nes sąžiningas bei teisėtas duomenų tvarkymas reiškia ne tik tai, kad abonentams ar naudotojams turi būti suteikiama išsami ir tiksli informacija apie tokių duomenų

⁶³Plačiau apie tai skaitykite 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės *Rekomendacijoje 2/2001 dėl tam tikrų minimalių reikalavimų asmens duomenų rinkimui internetu Europos Sąjungoje* [interaktyvus]. 2001 m. gegužės 17 d [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/wp%2043.pdf>>.

tvarkymo tikslus, bet ir suteikiama aiški galimybė duoti sutikimą tokių duomenų tvarkymui.

Kalbant apie reikalavimus taikomus srauto duomenų tvarkymui rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugų teikimui, dar vienas jų yra nurodomas Direktyvos 2002/58/EB 6 straipsnio 3 dalyje, numatančioje, kad srauto duomenys gali būti tvarkomi tokia apimtimi ir tiek laiko, kiek tai yra būtina tokių paslaugų teikimui ar rinkodarai. Taigi tokia direktyvos nuostata, iš vienos pusės, yra įtvirtinamas proporcingumo principas, reikalaujantis, kad tvarkomų duomenų apimtis neviršytų būtinos tvarkymo tikslams. Iš kitos pusės, yra įtvirtinamas reikalavimas suteikus paslaugas, dėl kurių buvo gautas abonento ar naudotojo sutikimas, srauto duomenis padaryti anoniminiais arba sunaikinti. Kaip nurodoma direktyvos preambulės 27 dalyje pranešimo perdavimo momentas, po kurio yra būtina sunaikinti srauto duomenis, išskyrus tuos, kurie reikalingi sąskaitų pateikimui, gali priklausyti nuo teikiamos elektroninių ryšių paslaugos pobūdžio, pavyzdžiui, balso telefonijoje skambučio perdavimas laikomas baigtu, tada, kai vienas iš naudotojų nutraukia sujungimą, o elektroninio pašto perdavimas yra laikomas baigtu, kai gavėjas parsisiųsdina pranešimą iš paslaugos teikėjo serverio.

Taigi tvarkant srauto duomenis rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugoms teikti, svarbu, kad būtų užtikrinti ne tik visi aukščiau minėti reikalavimai srauto duomenų tvarkymui šiuo tikslu. Neturėtų būti pamiršti ir bendrieji reikalavimai, nurodyti 2 šios dalies skyriuje. Nes tik užtikrinus tinkamą, teisėtą bei sąžiningą srauto duomenų tvarkymą, minėti duomenys galės būti tvarkomi rinkodaros ar pridėtinės vertės paslaugų teikimo tikslais.

II.5. Vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, sąvoka

Kita Direktyvos 2002/58/EB reguliuojama sritis yra vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų (angl. - *location data*), tvarkymas. Kaip nurodoma direktyvos 2 straipsnio c dalyje⁶⁴, šie duomenys yra tvarkomi elektroninių ryšių tinkluose bei nurodo viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų naudotojo galinių įrenginių geografinę padėtį. Tačiau, vadovaujantis direktyvos preambulės 35 dalimi⁶⁵, ne visi duomenys, teikiantys informaciją apie galinio įrenginio geografinę padėtį, gali būti priskiriami vietos nustatymo duomenims, nesudarantiems srauto duomenų, t.y.: duomenys, būtini perduoti pranešimą skaitmeniniuose judriuosiuose tinkluose ir šiuo

⁶⁴*Cit. op.* 5, 2 straipsnio c dalis.

⁶⁵*Idem.*, preambulės 35 dalis.

tikslu nurodantys judriojo naudotojo galinio įrenginio geografinės padėties duomenis, yra priskiriami srauto duomenims, kurių tvarkymui turi būti taikomos atitinkamos srauto duomenų tvarkymą reglamentuojančios nuostatos. Tačiau „tokie vietos nustatymo duomenys nėra labai tikslūs ir iš esmės yra pačios elektroninių ryšių paslaugos teikimo šalutinis produktas“⁶⁶. Kita vertus minėtoje direktyvos preambulėje taip pat nurodoma, kad skaitmeniniai judrieji tinklai gali būti tokio pajėgumo, kad tvarkytų tikslesnius vietos nustatymo duomenis, nei kad tokių duomenų reikia vien pranešimams perduoti. Tokių tikslesnių nei reikia pranešimui perduoti duomenų tvarkymo reglamentavimas yra „viena iš naujovių, atsiradusių kartu su naująja elektroninių ryšių reguliavimo sistema“⁶⁷, kuriai nemaža įtakos turėjo sparčiai išaugę palydovų vietos duomenys, kurie taikant šiandienines technologijas gali būti labai tikslūs bei dažnai labai naudingi, pavyzdžiui, kai tenka padėti nelaimės ištiktiems asmenims. Be to, sparčiai išplitus mobiliajam ryšiui, „kiekvienas naudotojas nešioja prietaisą, kurio dėka gali būti nustatyta jo ar jos buvimo vieta“⁶⁸.

Taigi vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, yra labai informatyvūs ir, kaip nurodoma Direktyvos 2002/58/EB preambulės 14 dalyje, gali nurodyti naudotojo galinio įrenginio geografinę platumą, ilgumą, aukštį virš jūros lygio, srauto kryptį, vietos nustatymo informacijos tikslumo lygį, taip pat tinklo elemento, prie kurio yra prisijungęs galinis įrenginys tam tikru laiko momentu, identifikavimą ir laiką, kai buvo įrašyta vietos nustatymo informacija. Tokie duomenys gali teikti labai įvairią ir pakankamai plačią informaciją apie galinių įrenginių naudotojus, nes, pavyzdžiui, pasitelkus buvimo vietos nustatymo sistemas (angl. - *Global Positioning System*), atsiranda galimybė pateikti informaciją apie buvimo vietą net penkių metrų tikslumu. Tokiu atveju vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, tampa labai aktualūs ypač plečiantis mobiliajai komercijai, kuri leido sukurti gausybę tarnybų, kurių veiklos pagrindas yra tikslios informacijos apie vartotojus žinojimas⁶⁹, kaip antai: tvarkant tokius duomenis gali būti teikiama pridėtinės vertės paslauga kaip informacijos suteikimas maršrutui nustatyti ar informacija apie eismo srautus. Be to, šių duomenų

⁶⁶ *Cit. op.* 1, p. 348.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 5/2005 dėl vietos nustatymo duomenų naudojimo siekiant teikti pridėtinės vertės paslaugas* [interaktyvus]. 2005 m. lapkričio mėn. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp115_lt.pdf>.

⁶⁹ Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Medutis, Z. *Rekomendacijos dėl privatumą stiprinančių technologijų įdiegimo judriojo ryšio tinkluose* [interaktyvus]. 2004 m. gegužės 11 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/rekomendacijos%20del%20privatumo%20mobiliuose%20tinkluose.pdf>>.

tvarkymas taip pat yra labai aktualus organizacijoms, kurios aptarnauja pagalbos skambučius, kad būtų galima atsakyti į tokius skambučius ir padėti nelaimės ištiktiems asmenims.

Kaip minėta, vietos nustatymo duomenys, kurie nėra priskiriami srauto duomenims, yra labai informatyvūs, todėl jei nebūtų atitinkamų saugiklių, tai sąlygotų, kad „asmenys būtų sekami ir neturėtų tinkamų teisinių priemonių savo privatumui ginti“⁷⁰. Ir nors rašant šį darbą EŽTT praktikoje nerasta bylų, susijusių su tokių duomenų tvarkymu, sutikdami su knygoje „Elektroninių ryšių teisė“ pateikta pozicija, galime daryti išvadą, kad dėl privatumo apsaugos, susijusios su vietos nustatymo duomenimis, kurie nėra priskirti srauto duomenis, turėtų būti taikomi tie patys principai, kaip ir srauto duomenų tvarkymo atveju.

II.6. Vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymas

Kalbant apie vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymą, yra svarbus Direktyvos 2002/58/EB 9 straipsnis⁷¹, numatantis, kad vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, kurie yra susiję su viešųjų ryšių tinklų ar viešųjų elektroninių ryšių naudotojais ar abonentais, gali būti tvarkomi tik tuo atveju, kai jie yra pakeisti taip, kad taptų anoniminiais arba kai naudotojas ar abonentas sutinka su tokiu tvarkymu, tačiau tik tiek laiko, kiek tai yra būtina teikti pridėtinės vertės paslaugą. Taigi direktyvoje numatytas vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymas yra labai griežtai ribojamas bei atspindi siekį kuo geriau užtikrinti tokių duomenų apsaugą. Tokį poreikį, visų pirma, sąlygoja jau pačiose direktyvos 9 straipsnio nuostatose įtvirtinama pozicija, kad vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, yra susiję su viešųjų ryšių tinklų ar viešųjų elektroninių ryšių naudotojais ar abonentais. Šio teiginio teisingumu abejoti neverta, nes taikant naujausias šiandienines technologijas vietos nustatymo duomenys gali būti labai informatyvūs ir neabejotinai gali būti susieti su asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta ar gali būti nustatyta. Antra, ribotas vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymas yra pateisinamas poreikiu užtikrinti, kad Direktyvos 95/46/EB nuostatos dėl asmens duomenų apsaugos

⁷⁰ *Cit. op.* 1, p. 349.

⁷¹ *Cit. op.* 5, 9 straipsnis.

nebūtų pažeistos, nes tokie duomenys neabejotinai patenka į Direktyvos 95/46/EB taikymo sritį⁷².

Taigi vienas iš atvejų, kada gali būti tvarkomi vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, yra sąlygojamas naudotojo ar abonentų sutikimo tvarkyti tokius duomenis gavimu, kurį yra reikalaujama gauti iki pradėdant tvarkyti tokius duomenis. Vadinasi, tvarkant vietos nustatymo duomenis, kurie nėra srauto duomenis, kaip ir srauto duomenų tvarkymo atveju, yra reikalaujama, kad tokių duomenų tvarkytojas gautų šį sutikimą iš anksto. Be to, vadovaujantis Darbo grupės Nuomone 5/2005, sprendžiant, kas turi gauti naudotojo ar abonentų sutikimą, jei, pavyzdžiui, pridėtinės vertės paslaugą gali teikti tiesiogiai elektroninių ryšių operatorius (pavyzdžiui, kai atitinkamas asmuo susisiečia su operatoriumi, kuris suteikia paslaugą remdamasis iš savo sistemos paimtais vietos nustatymo duomenimis) arba trečioji šalis (pavyzdžiui, kai atitinkama asmuo susisiečia su trečiaja šalimi, dėl paslaugos, kurią suteikti trečioji šalis gali pasitelkusi operatoriaus turimus bei iš jo gavęs tokius vietos nustatymo duomenis), turėtų būti vadovujamasi principu, kad pridėtinės vertės paslaugą teikiant trečiajai šaliai, subjekto sutikimą turėtų gauti trečioji šalis⁷³. Be to, kaip numatoma Direktyvos 95/46/EB 2 straipsnyje, toks naudotojo ar abonentų sutikimas turi būti išreikštas savanoriškai ir konkrečiai nurodantis subjekto sutikimą dėl tokių duomenų tvarkymo. Darbo grupė Nuomonėje 5/2005 taip pat nurodė, kad toks sutikimas be viso to turėtų būti susijęs su konkrečia operacija arba turėtų būti kaskart gautinu sutikimu. Ir kaip pabrėžiama nuomonėje, siūlant paslaugą privatiems asmenims, turėtų būti gautas būtent galinio įrenginio naudotojo sutikimas, t.y. būtent to asmens du kuriuo yra susiję tokie duomenys. Be to, svarbu yra tai, kad „siūlyti asmens buvimo vietos automatinio nustatymo grindžiamas paslaugas (pavyzdžiui, galimybė skambinti konkrečiu numeriu siekiant gauti informaciją apie oro sąlygas asmens buvimo vietoje) galima su sąlyga, kad naudotojams bus iš anksto suteikta visa informacija apie jų vietos nustatymo duomenų tvarkymą. Šiuo atveju skambinimas atitinkamu numeriu taptų sutikimu nustatyti savo paties buvimo vietą“⁷⁴.

Tačiau galimybė tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, gavus abonentų ar naudotojų išankstinį sutikimą nėra besąlyginė. Kaip nurodoma Direktyvos 2002/58/EB 9 straipsnyje, prieš gaudamas sutikimą, paslaugų teikėjas, visų pirma, turi įvykdyti savo pareigą, t.y. informuoti naudotojus ar abonentus apie tai, kokie vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų bus tvarkomi,

⁷²*Cit. op.* 70.

⁷³*Ibid.*

⁷⁴*Ibid.*

kokiais tikslais ir kiek laiko, taip pat ar šie duomenys bus perduoti trečiajai šaliai pridėtinės vertės paslaugai teikti. Numatytą pareigą informuoti abonentus ar naudotojus įgyvendinti turi „pridėtinės vertės paslaugos teikėjas arba, jei teikėjas tiesiogiai nesusijęs su duomenų subjektu, elektroninių ryšių operatorius“⁷⁵. Tačiau vadovaujantis Darbo grupės pozicija, prieš gaudamas abonto ar naudotojo sutikimą tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, paslaugų teikėjas taip pat turėtų suteikti abonentui ar naudotojui ir kitą informaciją, kaip antai: suteikti informaciją ir apie tokių duomenų valdytoją, nurodydamas jo tapatybę, fizinį bei elektroninį adresą, informacijos pobūdį, kad abonentas ar naudotojas galėtų pasirinkti, ar nurodyti tam tikrą informaciją, jei tokios informacijos pateikimas nėra privalomas. Taip pat turėtų būti informuojama apie galimybę ir sąlygas, pasinaudoti teisėmis sutikti ar prieštarauti dėl tokių duomenų tvarkymo, bei supažindinama su galimybėmis taisyti ar trinti pateiktus duomenis arba juos panaikinti⁷⁶. Be to, Direktyvos 2002/58/EB 9 straipsnis būtent ir numato, kad naudotojams ar abonentams turi būti sudaroma galimybė bet kada atšaukti savo sutikimą tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, arba sudaryta galimybė pasinaudojus paprastomis priemonėmis ir nemokamai laikinai sustabdyti tokių duomenų tvarkymą kiekvieno prisijungimo ar kiekvieno pranešimo perdavimo atveju. Kaip išaiškindama šią direktyvos nuostatą yra pažymėjusi Darbo grupė, yra labai svarbu, kad apie teisę atšaukti duotą sutikimą tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, arba laikinai sustabdyti tokį sutikimą tvarkyti būtų nuolat primenama. Todėl asmenys apie tokią teisę turėtų būti informuojami ne tik, kai jie užsisako paslaugą, bet ir tada, kai ja jau naudojasi. Be to, „paslaugų teikėjas taip pat turėtų nuolat priminti atitinkamam asmeniui, kad jo ar jos galinio įrenginio vieta buvo, bus arba gali būti nustatyta. Tai leis atitinkamam asmeniui pasinaudoti teise atšaukti duotą sutikimą pagal Direktyvos 2002/58/EB 9 straipsnį, jeigu jis ar ji norėtų taip pasielgti“⁷⁷. Taigi direktyvos nuostatose įtvirtintos abonentų ar naudotojų teisės sustabdyti ar atšaukti tokių duomenų tvarkymą, galime daryti išvadą, įtvirtina ne tik reikalavimą tokius duomenis tvarkantiems subjektams užtikrinti galimybę paprastomis priemonėmis ir nemokamai bet kada leisti atšaukti ar laikinai sustabdyti abonentui ar naudotojui savo sutikimą tvarkyti tokius duomenis, bet ir įtvirtina tokius duomenis tvarkančių subjektų pareigą skubiai reaguoti abonentui ar naudotojui atšaukus ar laikinai sustabdžius sutikimą liesti tvarkyti tokius vietos nustatymo duomenis, nesudarantys srauto duomenų, taip pat pataisius tokius duomenis. Nors lig šiol nėra nurodoma, kaip skubiai turėtų reaguoti tokius duomenis

⁷⁵*Ibid.*

⁷⁶*Cit. op.* 24.

⁷⁷*Cit. op.* 70.

tvarkantis subjektas. Be to, kalbant apie subjektus, turinčius teisę tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, svarbu yra tai, kad Direktyvos 2002/58/EB nuostatos riboja subjektų, galinčių tvarkyti tokius duomenis, ratą. Kaip nurodoma direktyvoje, vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, gali tvarkyti tik „asmenys, veikiantys pagal viešųjų ryšių tinklų teikėjų, viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų ar trečiosios šalies, teikiančios pridėtinės vertės paslaugas, įgaliojimą“⁷⁸. Be to, kaip minėta, vadovaujantis bendruoju proporcingumo principu, šiems asmenims yra leidžiama atlikti tik tokius veiksmus, kurie yra būtini pridėtinės vertės paslaugoms teikti. Taigi galime daryti išvadą, kad tokiais įtvirtintais reikalavimais vietos nustatymo duomenų, nesudarantys srauto duomenų, tvarkymui yra stengiamasi užtikrinti, kad tokie duomenys būtų tvarkomi tik laikantis proporcingumo, taip pat bendrųjų teisėtumo bei sąžiningumo principų, tam, kad nebūtų pažeistos abonentų ar naudotojų teisės susiję su tokių duomenų apsauga. Kita vertus, Direktyva 2002/58/EB nustato išimtį dėl tokių duomenų apsaugos, kaip kad ir srauto duomenų tvarkymo atveju, kai negalioja draudimas klausytis, įrašyti, kaupti ar kitu būdu perimti bei stebėti pranešimus ir su jais susijusius srauto duomenis vadovaujantis direktyvos 15 straipsnio 1 dalimi, t.y. kai toks ribojimas gali būti laikomas būtina, tinkama ir adekvačia priemone demokratinėje visuomenėje saugant nacionalinį saugumą, gynybą, visuomenės saugumą, taip užkardant baudžiamąsias veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių teisės naudojimą⁷⁹.

Kaip minėta, vienas atvejų, kada yra leidžiama tvarkyti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, yra kai tokie duomenys yra būtini teikti pridėtinės vertės paslaugai⁸⁰. Taigi išaugus palydovų vietos nustatymo duomenų ir sparčiai išplitus mobiliųjų aparatų naudojimui, to pasėkoje atsirado naujos su tokių duomenų tvarkymu susijusios paslaugos. Tačiau pridėtinės vertės paslaugų būta įvairių ir tokias paslaugas galime suskirstyti į du etapus. Pirmajame jų buvo teikiamos pridėtinės vertės paslaugos, grindžiamos prašančiojo asmens buvimo vietos nustatymu, t.y.: buvo teikiamos paslaugos susijusios su vienkartinio (informacijos suteikimo konkrečiu momentu) prašančiojo asmens buvimo vietos nustatymu (pavyzdžiui, prašantis asmuo būdavo informuojamas apie arčiausiai jo esančią visą parą veikiančią vaistinę arba arčiausiai esantį sporto klubą), kurios vėliau buvo papildytos ir nuolatinio šių duomenų naudojimo paslaugomis (pavyzdžiui, teikiant navigacinę pagalbą). Tuo tarpu antrajam šių paslaugų etapui yra priskiriamos pridėtinės vertės paslaugos, pagrįstos buvimo vietos nustatymu prašant trečiajai šaliai. Taigi antrajame etape panaudojus labai tikslius vietos

⁷⁸ *Cit. op.* 5, 9 straipsnio 3 dalis.

⁷⁹ *Ibid.*, 15 straipsnio 1 dalis.

⁸⁰ *Ibid.*, 9 straipsnio 1 dalis.

nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, „buvo sukurtos lokalizavimo ir paieškos paslaugos, kurių dėka galima buvo nustatyti asmenų buvimo vietą mobiliųjų telefonų pagalba, net jeigu jie jų nenaudoja, bet yra juos įjungę“⁸¹. Todėl teisinga būtų sakyti, kad vietos nustatymo duomenims, nesudarantiems srauto duomenų, pasiteisinus kaip potencialiam pelno šaltiniui, padaugėjo ne tik paslaugų, teikiamų pasinaudojus vietos nustatymo duomenis, nesudarančiais srauto duomenų, bet ir atsirado naujos kartos paslaugos, teikiamos buvimo vietos nustatymu prašant trečiajai šaliai.

Tačiau teikiant pridėtinės vertės paslaugas tvarkomų vietos nustatymo duomenų, nesudarantys srauto duomenų, pagrindu, kyla nemažai problemų. Visų pirma, vadovaujantis direktyvos nuostatomis nėra visiškai aišku dėl taikytinos teisės. Pagal Direktyvos 2002/58/EB 3 straipsnį, Direktyva 2002/58/EB yra taikoma, kai yra teikiamos Bendrijoje viešai prieinamos elektroninių ryšių paslaugos viešaisiais tinklais. Tačiau, kaip jau minėta, vietos nustatymo duomenys yra labai informatyvūs ir visada susiję su asmeniu, kurio tapatybė yra ar gali būti nustatyta, dėl ko tokių duomenų tvarkymas patenka taip pat ir į Direktyvos 95/46/EB taikymo sritį. Be to, Direktyvos 95/46/EB 4 straipsnio 1 dalies a punktas numato, kad turi būti taikoma tos valstybės narės nacionalinė teisė, kurioje yra įsisteigęs tokių duomenų valdytojas. Toks reguliavimas yra grindžiamas tuo, kad tik tokiu atveju duomenų valdytojas gali veiksmingai ir realiai užsiimti savo veikla pagal nusistovėjusią tvarką bei užtikrinti tinkamą tvarkomų duomenų apsaugą⁸². Taigi, pagrindinė problema dėl taikytinos teisės yra susijusi su tuo, kad daugumą pridėtinės vertės paslaugų teikia kitoje valstybėje narėje įsisteigęs duomenų valdytojas, nei kad duomenų subjektas, su kuriuo tokie duomenys yra susiję. Sparčiai išplitus internetui, tai tampa labai dažnu reiškiniu. Todėl vadovaudamiesi Darbo grupės pozicija, vienok turime sutikti, kad tokiu atveju turėtų būti taikoma Bendrijos valstybės narės, kurioje yra įsisteigęs duomenų valdytojas, nacionalinė teisė, o ne teisė tos šalies, kurios piliečiu yra duomenų subjektas. Be to, tuo atveju, jei duomenų valdytojas (pridėtinės vertės paslaugų teikėjas) būtų įsikūręs trečiojoje šalyje, iškilus būtinumui perduoti vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų tokiam valdytojui, minėti duomenys galėtų būti perduoti tik taikant Direktyvos 95/46/EB IV skyriuje dėl asmens duomenų perdavimo į trečiąsias šalis nustatytas sąlygas⁸³ ir tik su tikslu, kad toks valdytojas teiktų pridėtinės vertės paslaugas.

Kita problema susijusi su vietos nustatymo duomenų, nesudarantys srauto duomenų, tvarkymu yra susijusi su abonento ar naudotojo sutikimu. Problemų kyla ypač

⁸¹ Plačiau apie tai skaitykite *Cit. op.* 70.

⁸² *Cit. op.* 2, preambulės 19 dalis.

⁸³ Plačiau apie tai skaitykite 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės *Cit. op.* 54.

tuo atveju, kai yra teikiamos pridėtinės vertės paslaugos, susiję su prašančiojo asmens buvimo vietos nustatymu, nes nėra visuomet galima patikrinti, ar asmuo, su kuriuo tokie duomenys yra susiję, ir sutikimą tvarkyti vietos nustatymo duomenis davęs asmuo yra tas pats. Šiuo klausimu kol kas EŽTT praktikoje sprendimų nepavyko rasti. Tačiau, vadovaujantis Darbo grupės Nuomone 5/2005, išvengdamas galimų neaiškumų, duomenų tvarkytojas, naudojantis vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, pridėtinės vertės paslaugai teikti, turėtų arba „aptvirtinti paslaugos abonentą, po sutikimo gavimo išsiųsdamas pranešimą į naudotojo galinį įrenginį, ir, jei reikia, pareikalauti abonentų sutikimo“⁸⁴.

Kita vertus, problemų kyla ir tuo atveju, kai tiekiamos pridėtinės vertės paslaugos dėl asmens buvimo vietos nustatymo prašant trečiajai šaliai. Ypač tuo atveju, kai pridėtinės vertės paslaugomis naudojasi nepilnamečių vaikų tėvai ar darbdavys, norėdamas nustatyti savo darbuotojų buvimo vietą. Kyla grėsmė pažeisti tiek vaikų, tiek darbuotojų privatumo teisę, nes tokiomis vietos nustatymo duomenimis pagrįstomis pridėtinės vertės paslaugomis, atsiranda pavojus, kad duomenų subjektai, t.y. vaikai ar darbuotojai, būtų sekami⁸⁵.

Taigi vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, yra labai informatyvūs, nes suteikia informaciją apie galinio įrenginio geografinę padėtį, kuri lengvai gali būti susieta su asmeniu, kurio tapatybė yra ar gali būti nustatyta. Be to, jie nėra būtini tvarkyti teikiant elektroninių ryšių paslaugas. Todėl galime daryti išvadą, kad tokie duomenys yra neviešai prieinama informacija ir ribotas prieigos nustatymas tvarkyti tokius duomenis yra ne tik būtinas, bet ir pateisinamas. Tačiau vietos nustatymo duomenų tvarkymui galiojanti išimtis, numatyta Direktyvos 2002/58/EB 10 straipsnio b dalyje yra specifinė, sąlygojama vietos nustatymo duomenų, nesudarantys srauto duomenų teikiamos informacijos. Tokia direktyvos nuostatose įtvirtinta išimtis numato, kad vienas iš atvejų, kada gali būti leidžiama tvarkyti vietos nustatymo duomenis nepaisant naudotojo ar abonentų sutikimo, gali būti taikoma konkrečios linijos atveju ir tik organizacijoms, kurios aptarnauja pagalbos skambučius, jei valstybė yra pripažinusi tokias organizacijas atliekant tokias funkcijas. Taigi šia išimtimi galėtų pasinaudoti tokios tarnybos, kaip antai: teisėsaugos institucijos, greitosios pagalbos ar priešgaisrinės tarnybos institucija. Tokia išimtis yra numatyta su tikslu, kad būtų galima atsakyti į pagalbos prašančių asmenų skambučius, nes nelaimės ištikti žmonės ne visada gali nurodyti savo buvimo vietą. Todėl dėl tokių duomenų tvarkymo būtinumo pagalbos

⁸⁴*Idem.*

⁸⁵*Idem.*

tarnybų veikloje diskusijų nekyla. Svarbu, tik kad jų tvarkomi vietos nustatymo duomenys būtų tvarkomi su tikslu padėti nelaimės ištiktiems asmenims ir ne ilgiau, nei tai yra būtina tokiai pagalbai suteikti.

III DALIS.

KITI SRAUTO DUOMENŲ IR VIETOS NUSTATYMO DUOMENŲ, NESUDARANČIŲ SRAUTO DUOMENŲ, TVARKYMO ATVEJAI

Lig šiol šiame darbe buvo nagrinėjamas srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų tvarkymas, „įprastinėmis“ sąlygomis. Tačiau ES lygmeniu yra įtvirtinti ir kiti galimi tokių duomenų tvarkymo atvejai. Visų pirma, minėta Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis⁸⁶ numato išimtį, kad „valstybės narės gali patvirtinti teisinės priemonės, ribojančias šios direktyvos 5 ir 6 straipsniuose, 8 straipsnio 1, 2, 3, ir 4 dalyse ir 9 straipsnyje numatytų teisių ir pareigų taikymą, jeigu toks ribojimas yra būtina, tinkama ir adekvati demokratinės visuomenės priemonė, skirta apsaugoti nacionalinį saugumą (t.y. valstybės saugumą), gynybą, visuomenės saugumą, taip pat užkardant, tiriant ar nustatant nusikalstamas veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių sistemos naudojimą, kaip nurodyta Direktyvos 95/46/EB 13 straipsnio 1 dalyje. Kita vertus, 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB⁸⁷, numato pareigą saugoti tam tikras kategorijas duomenų, esant Direktyvos 2006/24/EB numatytoms sąlygoms. Tačiau duomenų tvarkymas pagal minėtų direktyvų nuostatas yra galimas tik esant „neįprastinėms“ sąlygoms bei užtikrinant atitinkamas apsaugos priemones. Todėl apie tokius duomenų tvarkymo atvejus kalbėsime toliau šiame darbe.

III.1. Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatų taikymas

Kaip minėta, viena iš duomenų tvarkymo išimčių yra įtvirtinta Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalyje⁸⁸, numatančioje, kad „valstybės narės gali patvirtinti teisinės priemonės, ribojančias šios direktyvos 5 ir 6 straipsniuose, 8 straipsnio 1, 2, 3, ir 4 dalyse ir 9 straipsnyje numatytų teisių ir pareigų taikymą, jeigu toks ribojimas yra būtina, tinkama ir adekvati demokratinės visuomenės priemonė, skirta apsaugoti nacionalinį saugumą (t.y. valstybės saugumą), gynybą, visuomenės saugumą, taip pat užkardant, tiriant ar nustatant nusikalstamas veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių

⁸⁶ *Cit. op.* 5, 15 straipsnio 1 dalis.

⁸⁷ *Cit. op.* 6.

⁸⁸ *Idem.* 88.

sistemos naudojimą, kaip nurodyta Direktyvos 95/46/EB 13 straipsnio 1 dalyje. Valstybės gali, inter alia, patvirtinti teisinės priemonės, leidžiančias ribotą laikotarpį saugoti duomenis, remiantis šioje dalyje nurodytais motyvais“. Taigi tokios direktyvos 15 straipsnio 1 dalies nuostatos įtvirtino galimybę vadovaujantis visuomeniniais gėriais nusverti būtinumą užtikrinti privatumo bei asmens duomenų apsaugą. Be to, suteikė galimybę valstybėms narėms galimybę numatyti joms tenkančios pagrindinės pareigos užtikrinti asmens duomenų konfidencialumą išimtis⁸⁹. Tokį būtinumą numato „bendrajai prasme, ir elektroninių ryšių sektoriuje tokią būtinybę pripažįsta tiek Lietuvos Respublikos Konstitucija, tiek ir ES pagrindinių teisių chartija, tiek ir Europos žmogaus teisių konvencija⁹⁰“. Tačiau ir toks duomenų tvarkymas nėra besąlyginis. Visų pirma, yra reikalaujama, kad tvarkomi duomenys atitiktų bendruosius Bendrijos teisės principus⁹¹. Antra, minėtų duomenų tvarkymas yra leidžiamas tik griežtai laikantis apribojimo taikyti tokį duomenų tvarkymą tik kaip būtiną, tinkamą ir adekvačią demokratinės visuomenės priemonę, ir tik ribotą laikotarpį. Be to, kaip ne kartą EŽTT yra pažymėjęs savo praktikoje, toks duomenų tvarkymas iš tiesų turi būti tinkama, adekvačia ir būtina priemone demokratinėje visuomenėje (žr. EŽTT sprendimus, pavyzdžiui, bylose *Amman v. Switzerland*⁹², *Klass and others v. Germany*⁹³, *Rotaru v. Rumania*⁹⁴)⁹⁵. Todėl galime daryti išvadą, kad kiekvieną kartą yra būtina vertinti, ar konkrečiu ribojimu yra siekiama

⁸⁹ Žr. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. sausio 29 d. sprendimą byloje C-275/06, *Productores de Musica de Espana (Promusicae) v. Telefonica de Espana Sau.* (OL C 64, 2008 03 08, p. 9). Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt>>.

⁹⁰ Plačiau apie tai skaitykite *Cit. op.* 1, p. 360.

⁹¹ Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis taip pat numato, kad visos valstybės patvirtintos teisinės priemonės turi atitikti bendruosius Bendrijos teisės principus, tarpu jų ir nurodytus Europos Sąjungos Sutarties 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse.

⁹² Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimą byloje *Amman v. Switzerland.* (2000) 30 EHRR 843. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

⁹³ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimą byloje *Klass and others v. Germany.* A serija, Nr. 28; (1978-80) 2 EHRR 214. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

⁹⁴ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 4 d. sprendimą byloje *Roratu v. Rumania* (2000) EHRR. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

⁹⁵ Kaip nurodoma Privacy international. *Memorandum of laws concerning the legality of data retention with regard to the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights* [interaktyvus], EŽTT sprendamas dėl duomenų tvarkymo, vadovaujasi EŽTK 8 straipsniu, numatančiu, kad kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus gyvenimas ir susirašinėjimo slaptumas, o valstybės institucijos gali kištis į naudojamąsi tokia teise, tik laikydamosi įstatymu ir jei tai yra būtina demokratinėje visuomenėje, stengdamosi užtikrinti tokius viešuosius interesus kaip nacionalinis saugumas ar nusikaltimų prevencija. Todėl vertinant duomenų tvarkymo teisėtumą EŽTK 8 straipsnio prasme, EŽTT taiko trijų dalių testą: pirma, yra nustatoma, ar buvo pažeistos EŽTK 8 straipsnio saugomos teisės; antra, yra nustatoma, ar toks tvarkymas buvo atliktas vadovaujantis įstatymais, t.y.: yra tiriama ne tik, ar tokiam duomenų tvarkymui buvo numatytas pagrindas nacionalinėje teisėje, bet yra atžvelgiama ir į teisinės valstybės principą, numatantį, kad toks duomenų tvarkymas turi būti aiškiai numatomas bei apibrėžtas; trečia, yra vertinama, ar toks tvarkymas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje. 2003 m. spalio 10 d. [žiūrėta 2007 gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.privacyinternational.org/countries/uk/surveillance/pi_data_retention_memo.pdf>.

teisėtų tikslų, ar tokių ribojimų apimtis buvo aiškiai įtvirtinta teisės aktuose bei sprendžiama, ar atitinkamas ribojimas buvo būtinas „demokratinėje visuomenėje“⁹⁶.

Taigi sprendžiant dėl teisėtų tikslų, jau pačiose direktyvos 15 straipsnio 1 dalies nuostatose yra įtvirtinama, kad ribojimai gali būti laikomi teisėtais tik tuomet, kai tokias apribojimus yra siekiama apsaugoti nacionalinį saugumą (valstybės), gynybą, visuomenės saugumą, taip pat užkardant, tiriant ir nustatant neteisėtas veikas ar neteisėta elektroninių ryšių sistemos naudojimą. Panašios nuostatos yra įtvirtintos ir EŽTK 8 straipsnyje, leidžiančios taikyti apribojimus, kai tai yra būtina dėl valstybės saugumo ar visuomenės apsaugos interesams, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams arba siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves⁹⁷. Tokių ribojimų teisėtumą patvirtina ir EŽTT praktika. Pavyzdžiui, byloje *Segerstedt – Wiberg and other v. Sweden*⁹⁸ EŽTT konstatavo, kad atsisakymas leisti suteikti informaciją, esančią policijos registre, yra būtinas, kai valstybė pagrįstai baiminasi, kad tokios informacijos atskleidimas galėtų kelti pavojų slapto stebėjimo (sekimo) sistemai, suprojektuotai užtikrinti nacionalinį saugumą bei kovoti su terorizmu. Todėl šiame sprendime buvo konstatuota, kad Švedija turėjo teisę nacionalinio saugumo interesus bei kovą su terorizmu laikyti viršesniais už pareiškėjų teise susipažinti su informacija, laikoma apie juos saugumo policijos registre visa apimtimi, dėl ko EŽTK 8 straipsnio pažeidimas nebuvo nustatytas. Be to, svarbus yra ir teismo išaiškinimas, pavyzdžiui, byloje *Klass and other v. Germany*⁹⁹, kurioje teismas pasisakė, kad EŽTK 8 straipsnis nesuteikia teisės vykdyti nepagrįsto (bendrojo) asmenų sekimo, ar priimti bet kokias priemones, numatančias apribojimus, kurias valstybė laiko tinkamomis, nes bet kokie ribojimai EŽTK 8 straipsnio prasme yra galimi tik tada, kai jie vykdomi esant išimtinėms sąlygoms bei yra būtini demokratinėje visuomenėje, kad būtų užtikrintas valstybės saugumas ir/ar būtų vykdoma nusikaltimų ar pažeidimų prevencija. Be to, teismas byloje pažymėjo, kad EŽTK 8 straipsnio numatytos išimtys turi būti aiškinamos siaurai.

Kita vertus sprendžiant dėl tokių ribojimų apimties bei jų įtvirtinimo teisės aktuose, yra vertinama, ar tam tikras ribojimas buvo atliktas vadovaujantis įstatymais ir ar neviršijo tokių įstatymų numatytos apimties. Pirma, yra reikalaujama, kad teisėti ribojimų taikymo atvejai būtų nustatyti ir nacionalinės teisės aktuose. Antra, yra reikalaujama

⁹⁶ *Cit. op.* 1, 365 p.

⁹⁷ *Cit. op.* 3, 8 straipsnis.

⁹⁸ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. rugsėjo 6 d. sprendimą byloje *Segerstedt – Wiberg and others v. Sweden* (2006) EHRR. Prieiga per internetą: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>.

⁹⁹ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimą byloje *Klass and others v. Germany*. A serija, Nr. 28; (1978-80) 2 EHRR 214. Prieiga per internetą: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>.

užtikrinti įstatymų kokybės bei teisinės valstybės principą (angl. - *rule of law*), reikalaujanti, kad vietos įstatymai kiek galima aiškiau bei konkrečiau numatytų galimus ribojimų atvejus bei, kad tokie ribojimai būtų aiškiai numanomi¹⁰⁰. Šią teismo poziciją patvirtina ir sprendimas *Amman v. Switzerland*¹⁰¹ byloje, kurioje teismas konstatavo, kad nacionaliniai įstatymai buvo per daug bendri, kad pateisintų „numatymo“ reikalavimą, nes įstatymai, ypač dėl slaptų sekimo priemonių, turi būti labai detalūs. Tokia išvada buvo pakartota ir byloje *Kruslin v. France*¹⁰², kurioje EŽTT nustatė, kad įstatymas dėl telefoninių pokalbių įrašymo nepateisino „numatymo“ reikalavimo (angl. *the requisite of foreseeability*), nes nenumatė konkrečių žmonių kategorijų, kurių telefoniniai pokalbiai galėjo būti įrašomi. Taigi galime daryti išvadą, kad nustatyto reguliavimu yra stengiamasi užtikrinti tinkamą teisinės valstybės principo įgyvendinimą bei tai, kad niekas be aiškiai teisės aktų numatytos priežasties nepatirtų nepagrįsto kišimosi į jo ar jos privatų gyvenimą.

Be to, vadovaujantis Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalimis, bet koks ribotas duomenų saugojimas direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje numatytais tikslais yra leidžiamas tik tada, kai jis būtinas demokratinėje visuomenėje. Kaip yra pažymėjęs EŽTT byloje *Foxley v. United Kingdom*¹⁰³, ginami visuomeniniai interesai turi būti proporcingi saugomiems teisėtiems tikslams ir valstybė turi užtikrinti, kad taikomi ribojimai nebūtų didesni, nei tai yra būtina. Byloje buvo konstatuota, kad nėra pateisinamas nuteistojo ir jo advokato laiškų skaitymas būtinumo demokratinėje visuomenėje pagrindu. Taigi šiuo atveju „valstybės turi tam tikrą pasirinkimo laisvę, tačiau ją galiausiai įvertina EŽTT. Tokios tinkamos pusiausvyros išlaikymas tapo itin aktualus po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro išpuolių, nes nemaža dalis Europos valstybių nusprendė priimti arba atskirus aktus kovai su terorizmu, arba galiojančių teisės aktų pataisas, įvairių klausimų dėl jų atitikties nustatytiems žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartams“¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. liepos 3 d. sprendimą byloje *Kopp v. Switzerland* (2007) EHRR 253. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

¹⁰¹ *Cit. op.* 93.

¹⁰² Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. balandžio 24 d. sprendimą byloje *Kruslin v. France*. A serija, Nr.176-B; (1990) 12 EHRR 547. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

¹⁰³ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. rugsėjo 20 d. sprendimą byloje *Foxley v. United Kingdom* (2000) EHRR. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>>.

¹⁰⁴ *Cit. op.* 1, 367 p.

III.2. Duomenų saugojimas sunkių nusikaltimų tyrimo, atskleidimo bei persekiojimo tikslais

Kalbant apie srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymą, svarbu paminėti, kad anksčiau šiame darbe aptarti tokių duomenų tvarkymo atvejai nėra baigtiniai. 2006 m. kovo 15 d. priėmus direktyvą 2006/24/EB¹⁰⁵, Dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB buvo numatyta dar viena išimtis, leidžianti tvarkyti srauto duomenis ir vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, bei su jais susijusius duomenis, būtinus abonentu ar paslaugų naudotoju nustatymui Direktyvos 2006/24/EB numatytais gan specifiniais tikslais: įtvirtintas reikalavimas saugoti konkrečias duomenų kategorijas, tvarkomas ar generuojamas perdavus pranešimą ar pasinaudojus ryšių paslaugomis sunkių nusikaltimų, kaip jie yra apibrėžiami kiekvienos valstybės nacionalinėje teisėje, tikslais, tuo siekiant užtikrinti, kad minėti duomenys būtų prieinami sunkių nusikaltimų tyrimui, atskleidimui ir baudžiamajam persekiojimui. Be to, tokiomis Direktyvos 2006/24/EB nuostatomis buvo iš dalies papildytas Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnis, įterpiant naują 1a dalį, nurodančią, kad Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis yra netaikoma duomenims, kuriuos konkrečiai yra reikalaujama išsaugoti Direktyvos 2006/24/EB numatytais tikslais¹⁰⁶. Taigi įtvirtinus minėtas Direktyvos 2006/24/EB nuostatas, galimybė valstybėms narėms saugoti duomenis išsiplėtė. Svarbu tai, kad valstybėms narėms negalint saugoti duomenų pagal 2006/24/EB nuostatas, tai neatima galimybės taikyti Direktyvoje 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą išimtį.

Tačiau Direktyvos 2006/24/EB priėmimą sąlygojo net keletas veiksnių. Visų pirma, noras sukurti, suderinti ir užtikrinti vidaus rinko veikimą sąlygojo tai, kad Direktyva 2006/24/EB buvo priimta vadovaujantis Europos Bendrijų Steigimo sutarties 95 straipsniu. Toks teisinis Direktyvos 2006/24/EB priėmimo pagrindas labai kritikuojamas. Dar 2006 m. liepos 6 d. Europos Teisingumo Teisme buvo pareikštas Airijos ieškinys byloje *Airija v. Europos Sąjungos Taryba ir Parlamentas*¹⁰⁷, kuriame nurodoma, kad minėtas Sutarties 95 straipsnis negali būti tinkamu Direktyvos 2006/24/EB priėmimo teisiniu pagrindu, nes direktyvoje įtvirtintos nuostatos aiškiai ir nedviprasmiškai yra orientuotos į sunkių nusikaltimų, įskaitant terorizmo, tyrimą,

¹⁰⁵ *Cit. op.* 6.

¹⁰⁶ *Cit. op.* 5, 11 straipsnis.

¹⁰⁷ Žr. Europos Teisingumo Teismo 2006 m. liepos 6 d. ieškinys byloje *Airija v. Europos Sąjungos Taryba, Europos Parlamentas* (OL C 237, 30 09 2006, p. 5). Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/lt/content/juris/index.htm>>.

atskleidimą ir baudžiamąjį persekiojimą, o ne į vidaus rinkos sukūrimą. Antra, Direktyvos 2006/24/EB priėmimas buvo paskatintas 2001 m. rugsėjo 11 d. terorizmo atakos Niujorke taip pat 2004 m. kovo 11 d. išpuolių Madride, kurie sukėlė diskusijas dėl duomenų saugojimo būtent nusikaltimų tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslais. Dėl tokių išpuolių buvo patirtos ne tik didžiulės netektys, bet atkreiptas dėmesys į srauto duomenų, tiek ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, svarbą organizuotam nusikalstamumui tirti. Be to, kaip teigiama Darbo grupės Nuomonėje 10/2001, terorizmo fenomeno egzistavimas Europoje reikalavo nustatyti atitinkamas ilgo poveikio priemones, kurios atitiktų siekiamus tikslus bei būtų naudingos kovojant su terorizmu, pavyzdžiui, taikant išankstinę ir apibendrintą elektroninių ryšių duomenų išsaugojimą. Nuomonėje buvo pažymėta, kad „priemonės, kurių privaloma imtis, neturi apriboti pagrindinių teisių ir laisvių. Svarbiausias dalykas kovoje su terorizmu yra užtikrinti pagrindinių vertybių išsaugojimą“¹⁰⁸, kurias ir yra siekiama sunaikinti. Be to, duomenų saugojimui pasitvirtinus kaip veiksmingai teisėsaugos institucijų tyrimo priemonei keliose valstybėse narėse, buvo nuspręsta, kad yra būtina sukurti Bendrijos lygmeniu reguliavimą, padėsiantį panaikinti nacionalinių teisės aktų skirtumus bei kliūtis elektroninių ryšių vidaus rinkai¹⁰⁹, bei tuo pačiu padėsiantį geriau siekti, kad būtų nustatytas suderintas reikalavimas saugoti tam tikrus duomenis ir užtikrinti, kad tie duomenys būtų prieinami sunkių nusikaltimų, kaip jie apibrėžiami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, tyrimams, atskleidimui ir baudžiamajam persekiojimui.

Taigi į Direktyvos 2006/24/EB taikymo sritį patenka srauto ir vietos nustatymo duomenys bei su jais susiję duomenys, kurie yra būtini nustatyti abonentą ar registruotą naudotoją¹¹⁰, turint omenyje tai, kad tiek srauto duomenų, tiek ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, sąvokos Direktyvoje 2006/24/EB yra apibrėžiamos taip, kaip buvo aiškinama anksčiau šiame darbe. Be to, Direktyvos 2006/24/EB nuostatose tiesiogiai numatoma, kad ši direktyva yra taikoma tiek fizinių, tiek ir juridinių asmenų srauto ir vietos nustatymo duomenims bei susijusiems duomenims, būtiniams nustatyti abonentą ar registruotą naudotoją. Taigi į direktyvos taikymo sritį patenka pakankamai platus duomenų ratas, nes tokie duomenys gali apimti

¹⁰⁸ 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 9/2004 Dėl sprendimo projekto dėl viešojo elektroninio ryšio paslaugų teikimo tikslais tvarkomų ir išsaugomų duomenų arba viešojo ryšio tinkluose prieinamų duomenų saugojimo nusikalstamų veikų, įskaitant terorizmą, prevencijos, tyrimo, nustatymo ir patraukimo baudžiamajon atsakomybėn tikslais* [interaktyvus]. 2004 m. lapkričio 9 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/WP99.pdf>>.

¹⁰⁹ Direktyvos 2006/24/EB preambulės 6 punktas nurodo, kad nacionalinių nuostatų skirtumai, susiję su duomenų saugojimu nusikaltimų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslu, sudaro kliūtis elektroninių ryšių rinkai, kadangi „paslaugų teikėjams yra keliami skirtingi reikalavimai dėl srauto ir vietos nustatymo duomenų, kurie turi būti saugomi, rūšių, taip pat saugojimo sąlygų ir terminų“.

¹¹⁰ *Cit. op.* 5, 1 straipsnio 2 dalis.

tiesioginiai ar juridiniai asmenys, tiek ir su jais susijusius duomenis, todėl suteikia nemažai galimybių interpretacijoms. Kaip pažymi Darbo grupė, tokios plačios sąvokos vartojimas direktyvoje gali sąlygoti privačios ir svarbios informacijos atskleidimą apie paslaugų naudotoją ar abonentą, nes nors ši direktyva ir nenumato, pavyzdžiui, srauto duomenų saugojimo, susijusio su informacijos ieškojimu naudojant elektroninių ryšių tinklus (angl. - *web browsing*), tačiau valstybėms išlieka galimybė nustatyti tokį reguliavimą vadovaujantis Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatomis¹¹¹.

Kaip minėta, Direktyva 2006/24/EB nustato specifinius duomenų tvarkymo tikslus, t.y.: kad tvarkomi srauto bei vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, bei su jais susiję duomenys, kurie yra būtini nustatyti abonentą ar registruotą naudotoją, gali būti tvarkomi tam, kad tokie duomenys būtų prieinami sunkių nusikaltimų, kaip jie apibrėžiami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslu. Svarbu akcentuoti, kad Direktyva 2006/24/EB nenumato tokių duomenų tvarkymo prevencijos tikslais. Taigi Direktyvoje 2006/24/EB įtvirtinti duomenų tvarkymo tikslai galime sakyti, kad papildė Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatas jų nekeisdami. Todėl sprendžiant dėl duomenų saugojimo, kurie nepatenka į Direktyvos 2006/24/EB taikymo sritį, pavyzdžiui, nesėkmingų skambučių, galime daryti išvadą, kad tokiu atveju neabejotinai turėtų būti vadovaujama Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies nuostatomis¹¹².

Kita vertus, Direktyvos 2006/24/EB 1 straipsnio 1 dalies nuostatos dažnai susilaukia nemažos kritikos. Visų pirma, direktyvos prasme sąvoka „sunkus nusikaltimas“ yra apibrėžiama darant nuorodą į kiekvienos valstybės narės nacionalinius teisės aktus. Toks sąvokos „apibrėžimas“ yra labai nekonkretus. Be to, įvairiose valstybėse šios sąvokos traktavimas skiriasi. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato, kad nusikaltimai yra skirstomi ne tik į sunkius, bet ir į labai sunkius nusikaltimus. Todėl neabejotina, kad direktyvos nuostatas perkeliant į Lietuvos teisę bus pasirinktas variantas į direktyvos nurodomos sąvokos „sunkus nusikaltimas“ sritį priskirti ir labai sunkius nusikaltimus. Taigi tikėtina, kad galimybė valstybėms interpretuoti šią sąvoką ilgainiui labai išplės šios sąvokos apibrėžtį bei tuo pačiu ir Direktyvos 2006/24/EB taikymo sritį. Todėl, kaip nurodo Darbo grupė

¹¹¹Prof. Dr. Valcke, P.; Kosta, E. *Data „re-tensions“ in the European electronic communications sector* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/97000>>.

¹¹²*Idem.* 5 p.

Nuomonėje 3/2006¹¹³, sąvoka „sunkus nusikaltimas“ turėtų būti aiškiai apibūdinama ir apibrėžta, nes svarbu kad duomenys būtų saugomi tik konkrečioms tikslams, pavyzdžiui, konkrečaus nusikaltimo tyrimo atveju. Be to, sąvokos „sunkus nusikaltimas“ įtraukimas į Direktyvą 2006/24/EB yra dažnai kritikuojamas dar ir dėl to, kad remiantis direktyvos priėmimo priežastimis, turėjo būti naudojama „kovos su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu“ sąvoka, o ne terminas „sunkus nusikaltimas“.

Taigi Direktyva 2006/24/EB įtvirtina reikalavimą saugoti srauto ir vietos nustatymo duomenis, kad jie būtų prieinami sunkių nusikaltimų, kaip jie apibrėžiami kiekvienos valstybės nacionalinėje teisėje, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslu, kai tokius duomenis generuoja ar tvarko viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų ar viešųjų ryšių tinklų teikėjas, teikdamas atitinkamas ryšių paslaugas bei nurodo, kad pagal šią direktyvą nėra privaloma saugoti duomenis apie skambučius, kurių nepavyko sujungti¹¹⁴. Tokios Direktyvos 2006/24/EB nuostatos taip pat kritikuojamos. Visų pirma dėl to, kad reikalavimas saugoti duomenis yra taikomas tik viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų viešuosiuose ryšių tinkluose teikimui, tuo tarpu yra viešai pripažįstama, kad privatiems tinklams tampant vis labiau specializuotais (pavyzdžiui, vykdoma darbuotojų elgesio stebėseną naudojant eismo duomenis), privatūs tinklai tampa vis svarbesni kasdieniniame gyvenime. Be to, vis dažniau yra derinamos privačios ir viešosios paslaugos. Kita vertus, kritika tuo pačiu yra adresuojama ir Direktyvos 2002/58/EB nuostatoms, kurioje sukonstruotos „elektroninių ryšių paslaugos“ ir „teikti elektroninių ryšių tinklą“ apibrėžtys vis dar yra nelabai aiškios ir dėl jų kyla klausimų, pavyzdžiui, ar interneto kavinė gali būti laikoma elektroninių ryšių tinklo teikėja¹¹⁵ (pavyzdžiui, Italijoje interneto kavinė yra laikoma elektroninių ryšių tinklo teikėja ir teikdama paslaugas, registruoja tokių paslaugų naudotojus).

Kita naujovė, atsiradusi su Direktyva 2006/24/EB, yra 5 straipsnyje¹¹⁶ nurodytos konkrečios srauto duomenų bei vietos nustatymo duomenų, nesudarantys srauto duomenų, bei su jais susijusių duomenų, kurie yra būtini nustatyti abonentą ar registruotą

¹¹³ 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė Nr. 3/2006 apie 2006 m. vasario 21 d. Tarybos priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies pakeičiančią Direktyvą 2002/58/EB* [interaktyvus]. 2006 m. kovo 25 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2006/wp119_lt.pdf>.

¹¹⁴ Direktyvos 2006/24/EB 2 straipsnio f dalyje „*nesėkmingas skambutis*“ yra apibrėžiamas kaip „ryšys, kai telefono skambutis buvo sėkmingai sujungtas, bet į jį nebuvo atsakyta arba buvo tinklo operatoriaus intervencija“.

¹¹⁵ 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 8/2006 dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo sistemos priežiūros, ypatingą dėmesį skiriant E. Privatumo direktyvai* [interaktyvus]. 2006 m. rugsėjo 26 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2006/wp126_lt.pdf>.

¹¹⁶ *Cit. op.* 5, 5 straipsnis.

naudotoją, kategorijas, kurios turi būti saugomos vadovaujantis Direktyvos 2006/24/EB tikslais. Taigi direktyvos 5 straipsnio nuostatos, galime sakyti, galutinai įtvirtino 2004 m. balandžio 28 d. Airijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos ir Švedijos pateiktą Pagrindų sprendimo dėl viešosiomis elektroninių ryšių paslaugoms teikti tvarkomų ir kaupiamų arba esančių viešųjų elektroninių ryšių tinkluose duomenų išsaugojimo siekiant užkardyti, tirti ir nustatyti baudžiamąsias veikas, įskaitant terorizmą, bei patraukti baudžiamojon atsakomybėn, projektą, numačiusį gan platų išsaugojamų duomenų ratą¹¹⁷. Direktyvos 5 straipsnis 1 dalis numato net šešias saugoti privalomų duomenų kategorijas. Pirma, tai yra duomenys būtini nustatyti ir išaiškinti ryšio šaltinį: yra numatoma pareiga a) saugoti su fiksuotojo telefono ryšio tinklu ir judriuoju telefono ryšiu susijusius duomenis, kaip antai: telefono numerį, iš kurio buvo skambinta, abonento ar registruoto naudotojo vardą ir pavardę (pavadinimą) bei adresą; b) bei su interneto prieiga interneto elektroniniu paštu ir interneto telefonija susijusius duomenis, tokius kaip: suteiktus naudotojų atpažinimo kodus, naudotojų atpažinimo kodus ir telefono numerius, suteiktus bet kokiam ryšiui, patenkančiam į viešąjį telefono tinklą, taip pat abonentų ar registruotų naudotojų, kuriems ryšio metu buvo suteiktas interneto protokolo (IP) adresas, naudotojų atpažinimo kodus ar telefonų numerius, vardus ir pavardes (pavadinimus) ir adresus. Antra, numato pareiga saugoti duomenis, kurie yra būtini nustatyti ryšio paskirties tašką: a) numatoma pareiga saugoti duomenis, susijusius su fiksuotojo telefono ryšio tinklu ir judriuoju telefono ryšiu, t.y.: rinktą telefono numerį ar numerius (telefono numerį (-ius), į kurį (-iuos) skambinta), o papildomų paslaugų, pvz., skambučių peradresavimo ar skambučių persiuntimo atvejais – telefono numerį arba numerius, į kuriuos nukreiptas skambutis, taip pat abonento (-ų) ar registruoto (-ų) naudotojo (-ų) vardą (-us) ir pavardę (-es) (pavadinimą (-us)) bei adresą (-us); b) pareiga saugoti apima ir duomenis, susijusius su internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internete telefonija, t.y.: telefono skambučių internetu numatomo (-ų) gavėjo (-ų) naudotojo atpažinimo kodą ar telefono numerį, abonento (-ų) ar registruoto (-ų) naudotojo (-ų) vardą (-us) ir adresą (-us) ir telefono skambučių internetu numatomo (-ų) gavėjo (-ų) naudotojo atpažinimo kodus. Trečia, reikalaujama saugoti duomenis, kurie yra būtini nustatyti ryšio datą, laiką ir trukmę, t.y.: a) duomenis, susijusius su fiksuoto telefono ryšio tinklu ir judriuoju telefono ryšiu – ryšio pradžios ir pabaigos laiką bei datą; b) duomenis, susijusius su prieiga prie interneto, internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija, tokius kaip prisijungimo prie interneto ir atsijungimo nuo interneto prieigos paslaugų datą ir laiką

¹¹⁷ Šio projekto tekstą žr. per internetinę prieigą: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/04/st08/st8958ad01.en04.pdf>.

tam tikroje laiko juostoje ir dinamiško ar statiško interneto protokolo (IP) adresu, kuri ryšiui suteikė prieigos prie interneto paslaugos teikėjas, ir abonento ar registruoto naudotojo atpažinimo kodą; prisijungimo prie interneto ir atsijungimo nuo internetu perduodamo elektroninio pašto paslaugos ar internetinės telefonijos paslaugos datą ir laiką tam tikroje laiko juostoje. Ketvirta, pareiga saugoti apima ir duomenis, kurie yra būtini nustatyti ryšio tipą: duomenis, susijusius su fiksuoto telefono ryšio tinklu ir judriuojų telefono ryšiu — telefoninio ryšio paslauga, kuria pasinaudota, taip pat susijusius su interneto prieiga, internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija — interneto paslauga, kuria pasinaudota. Penkta, į saugojamų duomenų kategoriją patenka ir duomenys būtini nustatyti naudotojo ryšio įrangai ar tam, kas turėtų būti ryšio įranga, nustatyti: a) duomenys susiję su fiksuoto telefono ryšio tinklu – telefono numeriai, į kuriuos ir iš kurių skambinta; b) susiję su judriuojų telefono ryšiu: telefono numeriai, į kuriuos ir iš kurių skambinta, kviečiančiosios šalies tarptautinis judriojo ryšio abonento identifikatorius (IMSI), kviečiančiosios šalies tarptautinis judriojo ryšio įrangos identifikatorius (IMEI), kviečiamosios šalies tarptautinis judriojo ryšio abonento identifikatorius (IMSI), kviečiamosios šalies tarptautinis judriojo ryšio įrangos identifikatorius (IMEI), iš anksto apmokėtų anoniminių paslaugų atveju paslaugos pirminio aktyvavimo data ir laikas bei žyma vietovės (Cell ID), iš kurios paslauga buvo aktyvuota; c) susiję su interneto prieiga, internetu perduodamu elektroniniu paštu ir internetine telefonija: telefono, iš kurio skambinama, numeris naudojamas tiesioginio rinkimo interneto ryšiu, skaitmeninė abonento linija (DSL) ar kiti pranešimo siuntėjo galiniai tinklo taškai. Šešta, pagal Direktyva 2006/24/EB numato pareigą saugoti ir duomenis, būtinus judriojo ryšio įrangos vietai nustatyti: a) vietovės žyma (Cell ID) ryšio pradžioje, b) duomenys, padedantys nustatyti geografinę įrangos buvimo vietą pagal vietovės žymas (Cell ID) tuo laikotarpiu, kai ryšio duomenys išsaugomi. Taigi numatomos saugoti duomenų kategorijos apima pakankamai plačius duomenis, ir nors, vadovaujantis Direktyvos 2006/24/EB 5 straipsnio 2 dalimi, nėra leidžiama išsaugoti duomenis, atskleidžiančius pranešimo turinį. Kita vertus, analizuojat direktyvos nuostatas susidaro įspūdis, kad nėra visiškai aiškios ribos tarp srauto ir turinio duomenų, ypač kai toks duomenų saugojimas yra susijęs su internetu. Pavyzdžiui, pareiga saugoti internetinių paslaugų duomenis nėra taikoma bendrąja prasme, nes greitojo susirašinėjo atveju (angl. - *instant messaging*)¹¹⁸, tokie duomenys apie susirašinėjimą nėra saugomi tinkle ir tokio susirašinėjimo gavėjas iš karto gauna tokius susirašinėjimo duomenis, dėl ko, galime sakyti, greitojo susirašinėjimo duomenys

¹¹⁸ Plačiau apie tai skaitykite *Cit. op.* 113.

nepatenka į Direktyvos 2006/24/EB 5 straipsnyje numatytos pareigos saugoti tokius duomenis sritį. Todėl galime sakyti, kad tokių saugomų duomenų kategorijų išskyrimas direktyvoje tik vadovaujantis skirtingų šalių praktika parodys, ar yra tinkamas ir ar iš tiesų padės suderinti valstybių narių nacionalines nuostatas dėl saugomų duomenų, kad jie būtų prieinami sunkių nusikaltimų, kaip jie apibūdinami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, nuostatas¹¹⁹.

Tačiau iki priimant ir po Direktyvos 2006/24/EB priėmimo kilo nemažai diskusijų dėl pačio privalomų saugoti duomenų saugojimo laikotarpio. Taigi pirminis siūlymas, išreikštas dar 1999 m. Darbo grupės Rekomendacijoje 3/99¹²⁰ numatė, kad srauto duomenys neturėtų būti saugomi ilgiau, nei tai yra būtina sąskaitoms pateikti ir atskaitymams už tinklų sujungimą. Be to, buvo siūlomas ne ilgesnis kaip 3 mėnesių tokių duomenų saugojimo terminas, kuris būtų pakankamas ne tik užtikrinti galimybes paslaugų gavėjams reikšti reikalavimus dėl netikslių sąskaitų, tiek ir neproporcingai neapsunkintų tokių paslaugų teikėjų. Kiek vėliau konferencijos Kardife¹²¹ metu buvo prieita prie išvados, kad sistemiškas visų rūšių duomenų išsaugojimas vienerių metų laikotarpiui ar ilgiau būtų aiškiai neproporcingas ir todėl nepriimtinas demokratinėje visuomenėje. Pozicijos kiek kito ir 2003 m. Darbo grupė rekomendavo, kad duomenys atsiskaitymo už paslaugas tikslais paprastai galėtų būti saugomi ilgiausiai nuo 3 iki 6 mėnesių, o kiti srauto duomenys privalo būti ištrinti¹²². Vėliau 2005 m. Prancūzijos, Airijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės pasiūlyme Tarybai buvo rekomenduojama numatyti ne trumpesnę kaip 12 mėnesių ir ne ilgesnę nei 36 mėnesiai srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, saugojimo terminą, kuri kritikuodama Darbo grupė nurodė, kad tokie saugojimo terminai būtų neproporcingi, nes didžiausias saugomų duomenų poreikis įstatymų užtikrinimo tikslais yra ne senesnių nei 6 mėnesiai. Be to, svarbu paminėti, kad 2005 m. Komisijos pasiūlyme buvo nurodomas 1 metų rekomenduojamas saugojimo terminas, su išimtimi dėl internetinio protokolo duomenų, kurie neturėtų būti saugomi ilgiau nei 6 mėnesių laikotarpį¹²³. Be to, Direktyvoje 2002/58/EB numatytas duomenų saugojimas buvo galimas tik sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tikslais, o esant 15 straipsnio 1 dalies pagrindams, duomenų saugojimas buvo pateisinamas, tačiau tik ribotą laikotarpį. Tačiau

¹¹⁹ Žr. *Cit. op.* 5, preambulės 21 dalis.

¹²⁰ Žr. *Cit. op.* 17.

¹²¹ 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. *Nuomonė 5/2002 „Dėl Europos duomenų apsaugos įgaliotinių pareiškimo tarptautinėje konferencijoje Kardife) dėl privalomo sistemiško telekomunikacijų srauto duomenų išsaugojimo* [interaktyvus]. 2002 m. spalio 11 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp115_lt.pdf>.

¹²² *Cit. op.* 14.

¹²³ Žr. *Cit. op.* 113.

nepaisant visų pasiūlymų Direktyvoje 2006/24/EB buvo pasirinktas variantas įtvirtinti reguliavimą, numatantį, kad į Direktyvos 2006/24/EB taikymo sritį patenkančių duomenų saugojimas nebūtų trumpesnis nei 6 mėnesiai ir neviršytų 2 metų saugojimo laikotarpio¹²⁴. Be to, 13 straipsnyje numatyta galimybė pratęsti tokį saugojimo laikotarpį esant ypatingoms aplinkybėms. Apibrėžus minėtus terminus, buvo sulaukta nemažai kritikos, nes direktyvoje numatyti terminai yra imperatyvūs ir nėra galimybės nustatyti trumpesnių saugojimo terminų. Kaip pažymi Darbo grupė, toks direktyvos formuluočių naudojimas nėra tinkamas, nes protinga būtų nustatyti draudimą valstybėms narėms nustatyti ilgesnius nei direktyvoje nurodyti duomenų saugojimo laikotarpiai, tačiau turėtų būti paliekama galimybė nustatyti trumpesnius saugojimo laikotarpius¹²⁵. Tokie Darbo grupės svarstymai, galime preiumuoti, atspindi darbo grupės ne kartą išreikštą poziciją, kad duomenų saugojimas pagal Direktyvos 2006/24/EB nuostatas turėtų būti atliekamas tik esant akivaizdžiam būtinumui ir numatant, kad nustatytas toks duomenų saugojimo laikotarpis būtų kaip įmanoma trumpesnis.

Tačiau Direktyva 2006/24/EB numato ne tik pareigą saugoti srauto ir vietos nustatymo duomenis, bet ir pareigą saugomus duomenis prireikus nedelsiant perduoti teisės saugos institucijoms¹²⁶. Tokia direktyvos nuostata nurodo, kad saugomi duomenys turi būti perduodami kompetentingoms institucijoms, tačiau ji yra dažnai kritikuojama dėl nekonkretumo. Nurodoma, kad nesant specialių institucijų sąrašo, kuris būtų skelbiamas viešai ir kad tik sąrašė nurodytos institucijos turėtų teisę gauti informaciją, atsiranda galimybė pareiga perduoti saugomus duomenis teisės saugos institucijoms piktnaudžiauti. Be to, kaip nurodo Darbo grupė, „duomenų paieškos turėtų būti registruojamos, o registracijos įrašai turėtų būti prieinami priežiūros institucijai (-oms), kad ji (-jos) galėtų veiksmingai vykdyti priežiūrą“¹²⁷.

Tačiau itin svarbus yra ir klausimas dėl išlaidų, atsirandančių valstybėms narėms vykdant savo pareigą saugoti Direktyvoje 2006/24/EB numatytas duomenų kategorijas. Nėra abejotina, kad perduodamų srauto ir vietos nustatymo duomenų kiekiai yra labai dideli bei jų nuolat daugėja. Todėl kyla klausimų ir dėl tokių duomenų saugojimo patiriamų išlaidų kompensavimo. Be to, didelės minėtų duomenų saugojimo išlaidos neabejotinai yra susiję ir su Direktyvos 2006/24/EB 7 straipsnyje įtvirtintais reikalavimais

¹²⁴ Direktyvos 2006/24/EB 6 straipsnis.

¹²⁵ Darbo grupė. *Nuomonė 4/2005 dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl duomenų, tvarkomų teikiant viešąsias elektroninių ryšių paslaugas, saugojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB (2005 m. rugsėjo 21 d. KOM(2005)438 galutinis)* [interaktyvus]. 2005 m. spalio 21 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp113_lt.pdf>.

¹²⁶ *Cit. op.* 5, 8 straipsnis.

¹²⁷ *Cit. op.* 115.

dėl saugomų duomenų kokybės ir saugumo. Keliami reikalavimai apima ne tik tokios pačios duomenų kokybės išlaikymo, bet nurodoma, kad tokiems duomenims turi būti užtikrinama lygiaverčiai saugumo ir apsaugos reikalavimai, kaip ir tinkle esantiems duomenims. Be to, yra reikalaujama, kad būtų taikomos tinkamos organizacinės priemonės, kad saugomi duomenys nebūtų atsitiktinai ar neteisėtai nei sunaikinti, prarasti ar pakeisti, nei neleistinai ar neteisėtai saugomi, tvarkomi, naudojami ar atskleisti. Reikalaujama prieigą prie tokių duomenų užtikrinti tik specialiai įgaliotam personalui bei užtikrinti, kad pasibaigus saugojimo laikotarpiui, duomenys būtų sunaikinti. Nors pačiose Direktyvos 2006/24/EB nuostatose nėra įtvirtinto mechanizmo, kaip turėtų būti padengiamos su duomenų saugojimu atsirandančios išlaidos, kaip pažymi Darbo grupė, valstybės turėtų kompensuoti papildomas dėl tokių duomenų saugojimo elektroninių ryšių paslaugų ar tinklų teikėjų išlaidas, paliekant valstybei spręsti, ar toks kompensavimo mechanizmas turėtų veikti kaip minimalių standartų įvykdymo atlyginimo sistema ar turėtų būti atliekama kiekvienu atveju atskirai¹²⁸. Beje su šia problema 2007 m. gruodį susidūrė ir Lietuva, nes Lietuvos Respublikos Prezidentui vetavus įstatymo projektą, įpareigojantį ūkio subjektus, teikiančius ryšių tinklus ir/ar paslaugas savo lėšomis 12 mėnesių saugoti duomenis, reikalingus nusikaltimų tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo tikslams, ilgesnį laikotarpį nei tai yra reikalinga tokių ūkio subjektų ūkinei veiklai užtikrinti. Prezidentas rėmėsi Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. Nutarimu¹²⁹, ir nurodė, kad „viešųjų elektroninių ryšių paslaugų ir tinklų teikėjai – ne valstybės nuosavybės subjektai – gali būti įpareigoti išsaugoti ir įstatymų numatyta tvarka kompetentingoms institucijoms neatlygintinai teikti jų generuojamus arba tvarkomus duomenis, tačiau negali būti reikalaujama, kad šiam įpareigojimui vykdyti būtina įranga, kuri nėra reikalinga šių ūkio subjektų ūkinei veiklai užtikrinti, jei įsigytų ir jos technines galimybes palaikytų savo lėšomis“¹³⁰. Telioka pridurti, kad

¹²⁸ *Cit. op* 125.

¹²⁹ Žr. 2002 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, kuriame buvo konstatuota, kad „nusikaltimų užkardymas, tyrimas, nustatymas yra valstybės nuolatinė funkcija, kuri turi būti finansuojama valstybės lėšomis“.

¹³⁰ Žr. Lietuvos Respublikos Prezidento 2007 m. gruodžio 28 d. dekretą Nr.1K-1215 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos Elektroninių ryšių įstatymo 1, 3, 7, 12, 34, 77 straipsnių devintojo skirsnio ir priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo nauju priedu įstatymo gražinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“.

Direktyvos 2006/24/EB imperatyvus reikalavimas saugoti nurodytas duomenų kategorijas, neabejotinai sukels valstybėms narėms ir finansinės naštos padengimo klausimų. Todėl pilnai yra suprantamas net šešiolikos valstybių¹³¹, įskaitant Lietuvą, nurodymas remiantis Direktyvos 2006/24/EB 15 straipsnio 3 dalimi, dėl tokių įsipareigojimų atidėjimo ir reikalavimų taikymo atidėjimo iki 2009 m. rugsėjo 15 d. Todėl teisinga būtų sakyti, kad nors Direktyvos 2006/24/EB nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinę teisę iki 2007 m. rugsėjo 15 d., daugeliui valstybių pasinaudojus išlyga, direktyvos nuostatų įgyvendinimas jų atžvilgiu buvo atidėtas iki 2009 m. Todėl praktinis šios direktyvos pritaikymas ir jos vienokia ar kitokia reikšmė turėtų būti atskleista per artimiausius kelerius metus, valstybėms perkėlus direktyvoje numatytus reikalavimus į nacionalinę teisę.

Apibendrinant Direktyvos 2006/24/EB nuostatų vertinimą, svarbu pažymėti, kad nors ši direktyva buvo priimta siekiant sukurti Bendrijos vidaus rinką, direktyvos nuostatos yra aiškiai orientuotos į nusikaltimų tyrimo, atskleidimo ir nubaudimo tikslus. Tą patvirtina ir direktyvoje numatytas gan platus duomenų saugojimo laikotarpis, leidžiantis valstybėms narėms pačioms tiksliau apibrėžti duomenų saugojimo laikotarpį, kuris skirtingose valstybėse narėse galės skirtis ne tirs kartus. Be to, įtvirtinus Direktyvos 2006/24/EB nuostatas buvo dar labiau išplėsta galimybė saugoti duomenis. Nes tai, kas nepatenka į Direktyvos 2006/24/EB taikymo sritį, valstybių narių gali būti gali būti interpretuojama kaip atvejai, patenkantys į Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.

¹³¹ Direktyvos 2006/24/EB įgyvendinimą vadovaudamosi direktyvos 15 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta galimybe atidėjo: Nyderlandai, Austrija, Estija, Jungtinė Karalystė, Kipro Respublika, Graikijos Respublika, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Slovėnija, Švedija, Lietuvos Respublika, Latvijos Respublika, Čekijos Respublika, Belgija, Lenkijos Respublika, Suomija, Vokietija.

IŠVADOS

Išanalizavus ES teisės aktų reikalavimus asmens duomenų apsaugai elektroninių ryšių teisės sektoriuje, ypač tokiose specifinėse srityse kaip srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymo reglamentavimas, buvo suformuluotos šios pagrindinės išvados:

1. Direktyvoje 95/46/EB pateikiamas sąvokos „asmens duomenys“ apibrėžimas yra labai platus. Todėl sprendžiant, ar konkretūs duomenys patenka į šios sąvokos apibrėžimą, turi būti vertinami keturi elementai: pirma, tai yra „bet kuri informacija“; antra, tai yra „informacija susijusi su asmeniu“; trečia, tai yra „fizinis asmuo, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta“; ketvirta, tai yra „fizinis asmuo“. Toks vertinimas yra būtinas kiekvienu konkrečiu atveju, nes padeda nustatyti, ar tvarkomi asmens duomenys patenka į direktyvos taikymo sritį ir ar gali būti taikomos visos direktyvoje numatytos taisyklės.
2. Direktyva 95/46/EB 7 straipsnio nuostatos numato konkrečius atvejus, kada asmens duomenų tvarkymas yra laikomas teisėtu. Kita vertus, Direktyva 95/46/EB yra sukonstruota taip, kad asmens duomenų tvarkymas pagal direktyvos nuostatas yra galimas tik sistemiškai taikant bendrąsias Direktyvoje 95/46/EB II skyriuje numatytas asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisykles.
3. Teisės aktuose „srauto duomenų“ sąvoka yra apibrėžiama įvairiai. Plačiausias šių duomenų apibrėžimas įtvirtinama Direktyvos 2002/58/EB nuostatose, kuris yra pagrįstas technologinio neutralumo principu ir atspindi šiandieninį poreikį kuo plačiau reglamentuoti srauto duomenų, nepriklausančių nuo teikiamos elektroninių ryšių paslaugos, tvarkymą.
4. Srauto duomenys yra būtini elektroninių ryšių paslaugų teikimui. Be to, tokie duomenys yra labai informatyvūs. Todėl Direktyvos 2002/58/EB nuostatose yra įtvirtinti ne tik galimi srauto duomenų tvarkymo atvejai, bet bendrieji reikalavimai tokių duomenų tvarkymui.

5. Srauto duomenys gali būti tvarkomi sąskaitų pateikimo ir atsiskaitymo už tinklų sujungimą tiksliai. Tačiau tik tol, kol nėra pasibaigęs terminas, per kurį sąskaita gali būti teisėtai užginčyta ar išieškotas apmokėjimas bei griežtai laikantis bendrųjų Direktyvos 2002/58/EB nuostatose įtvirtintų reikalavimų.
6. Srauto duomenų tvarkymas rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugų teikimui yra labai ribojamas Direktyvos 2002/58/EB įtvirtintų reikalavimų. Todėl jei veiklai nepakanka vien apibendrintų duomenų, ji yra laikytina pridėtinės vertės paslauga, kuriai yra reikalingas naudotojo sutikimas bei turi būti taikomi ir kiti reikalavimai, numatyti tokių duomenų tvarkymui rinkodaros tikslais ir pridėtinės vertės paslaugoms teikti.
7. Vietos nustatymo duomenys, nesudarantys srauto duomenų, teikia informaciją apie galinio įrenginio geografinę padėtį. Tokie duomenys nėra būtini pranešimo perdavimui bei yra labai informatyvūs. Todėl jų tvarkymas yra ribojamas, nes priešingu atveju galėtų sąlygoti tai, kad žmonės būtų sekami.
8. Vietos nustatymo duomenys yra svarbūs teikiant pridėtinės vertės paslaugas. Tokių duomenų tvarkymui reikalavimus įtvirtina Direktyvos 2002/58/EB nuostatos. Tačiau nemažai problemų, kyla dėl taikytinos teisės bei naudotojo ar abonentų sutikimo gavimo. Vietos nustatymo duomenys yra svarbūs ir pagalbos tarnybų veikloje.
9. Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis įtvirtina vieną iš duomenų tvarkymo išimčių, leidžiančių valstybėms narėms patvirtinti teisinės priemonės ribotą laikotarpį saugoti duomenis, 15 straipsnyje numatytais tikslais, kai tai yra būtina, tinkama ir adekvati priemonė demokratinėje visuomenėje. Nors valstybės turi tam tikrą pasirinkimo laisvę, tačiau ją galiausiai įvertina EŽTT.
10. Direktyvos 2006/24/EB nuostatos papildė Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnį, įterpiant naują 1a dalį, nurodančią, kad Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis yra netaikoma duomenims, kuriuos konkrečiai yra reikalaujama išsaugoti Direktyvos 2006/24/EB numatytais tikslais. Įtvirtinus minėtas Direktyvos 2006/24/EB nuostatas, atsirado galimybė valstybėms

narėms išplėsti saugomus duomenis: valstybėms narėms negalint saugoti duomenų pagal 2006/24/EB nuostatas, tai neatima galimybės taikyti Direktyvoje 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą išimtį.

11. Direktyvos 2006/24/EB priėmimą lėmė noras sukurti Bendrijos vidaus rinka bei terorizmo atakos Niujorke ir Madride. Direktyva vienareikšmiškai įtvirtina nuostatas, skirtas kovai su nusikaltimais, tarp jų ir terorizmu.
12. Direktyvoje 2006/24/EB įtvirtintos plačios duomenų kategorijos kelia pavojų, kad saugant tokius duomenis bus atskleisti turinio duomenys.
13. Direktyvoje 2006/24/EB yra įtvirtintas reikalavimas saugoti srauto ir vietos nustatymo duomenis, nesudarančius srauto duomenų, bei su jais susijusius duomenis apie abonentą ar naudotoją, ne trumpiau nei 6 mėnesius ir ne ilgiau nei 2 metus su galimybe pratęsti tokį terminą tokį terminą, yra kritikuojamas kaip nesuteikiantis galimybės įtvirtinti trumpesnius duomenų saugojimo laikotarpius bei paliekantis teisę valstybėms narėms plačias ribas rinktis dėl maksimalaus tokių duomenų saugojimo laikotarpio.
14. Direktyvoje nereglamentuojamas išlaidų dėl duomenų saugojimo kompensavimas, leidžia valstybėms narėms apsispręsti pačioms dėl kompensavimo klausimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. 2001 m. lapkričio 23 d. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (Valstybės žinios, 2004, Nr. 36-1188).
2. 1950 m. Europos žmogaus pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3016).
3. 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/24/EB Dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB (OL L 105, 2006 4 13, p. 54—63).
4. 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002 7 31, p. 37—47).
5. 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje (OL L 24, 1998 1 30, p. 1).
6. 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje (OL L 24, 1998 1 30, p. 1).
7. 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB Dėl asmens duomenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, 1995 11 23, p. 31—50).
8. 2007 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos Elektroninių ryšių įstatymo 1, 3, 7, 12, 34, 77 straipsnių devintojo skirsnio ir priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo nauju priedu įstatymo gražinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“ Nr. 1K-1215 (Valstybės žinios, 2008, Nr. 1).

Ivairūs 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės dokumentai:

1. *Nuomonė 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos* [interaktyvus]. 2007 m. birželio 20 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_lt.pdf>.

2. *Nuomonė 8/2006 dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo sistemos priežiūros, ypatingą dėmesį skiriant E. Privatumo direktyvai* [interaktyvus]. 2006 m. rugsėjo 26 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2006/wp126_lt.pdf>.
3. *Nuomonė Nr.3/2006 apie 2006 m. vasario 21 d. Tarybos priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies pakeičiančią Direktyvą 2002/58/EB* [interaktyvus]. 2006 m. kovo 25 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2006/wp119_lt.pdf>.
4. *Nuomonė 4/2005 dėl pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, dėl duomenų, tvarkomų teikiant viešąsias elektroninių ryšių paslaugas, saugojimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB (2005 m. rugsėjo 21 d. KOM(2005)438 galutinis)* [interaktyvus]. 2005 m. spalio 21 d. [žiūrėta 2008 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp113_lt.pdf>.
5. *Nuomonė 5/2005 dėl vietos nustatymo duomenų naudojimo siekiant teikti pridėtinės vertės paslaugas* [interaktyvus]. 2005 m. lapkričio mėn. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2005/wp115_lt.pdf>.
6. *Nuomonė 9/2004 dėl sprendimo projekto dėl viešojo elektroninio ryšio paslaugų teikimo tikslais tvarkomų ir išsaugomų duomenų arba viešojo ryšio tinkluose prieinamų duomenų saugojimo nusikalstamų veikų, įskaitant terorizmą, prevencijos, tyrimo, nustatymo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn tikslais* [interaktyvus]. 2004 m. lapkričio 9 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/WP99.pdf>>.
7. *Nuomonė 1/2003 Dėl srauto duomenų saugojimo atsiskaitymo už paslaugas tikslais* [interaktyvus]. 2003 m. sausio 29 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/WP%2069.pdf>>.
8. *Rekomendacija 2/2001 Dėl minimalių reikalavimų asmens duomenų rinkimui internetu Europos Sąjungoje* [interaktyvus]. 2001 m. gegužės 17 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/wp%2043.pdf>>.

9. *Recommendation 3/99 on the preservation of traffic data by Internet Service Providers for law enforcement purposes* [interaktyvus]. 1999 m. rugsėjo 7 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/1999/wp25en.pdf>.
10. *Recommendation 4/99 on the inclusion of fundamental right to data protection in the European catalogue of fundamental rights* [interaktyvus]. 1999 m. rugsėjo 7 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/1999/wp26en.pdf>.

Specialioji literatūra

Vadovėliai:

1. Kuner, Ch. *European Data Privacy Law and Online Business*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
2. Farr & Oakley. *EU Communications Law*. London: Sweet & Maxwell, 2006.
3. Jarukaitis, I.; Lamanauskas, T.; Civilka, M.; Makauskaitė, A. *Elektroninių ryšių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.

Kita specialioji literatūra:

1. Freshfields Bruckhaus Deringer. *The E-Privacy Directive* [interaktyvus]. 2003 m. lapkritis [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.freshfields.com/publications/pdfs/practices/7078.pdf>>.
2. Privacy International. *Memorandum of Laws Concerning the Legality of Data Retention with Regard to the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights* [interaktyvus]. 2003 m. spalio 10 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.privacyinternational.org/countries/uk/surveillance/pi_data_retention_memo.pdf>.
3. Prof. Dr. Valcke, P.; Kosta, E. *Data „re-tensions“ in the European electronic communications sector* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/97000>>.
4. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Medutis, Z. *Rekomendacijos dėl privatumą stiprinančių technologijų įdiegimo judriojo ryšio tinkluose*

[interaktyvus]. 2004 m. gegužės 11 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/images/cms/File/rekomendacijos%20del%20privatumo%20mobioliuose%20tinkluose.pdf>>.

Praktinė medžiaga

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

1. 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Europos Teisingumo Teismo praktika:

1. 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje C-101/01, *Bodil Lindqvist* (2003), ECH I-12971.
2. 2006 m. liepos 6 d. ieškinys byloje C-301/06, *Airiya v. Europos Sąjungos Taryba, Europos Parlamentas* (OL C 237, 2006 09 30, p. 5).
3. 2008 m. sausio 29 d. sprendimas byloje C-275/06, *Productores de Musica de Espana (Promusicae) v. Telefonica de Espana Sau.* (OL C 64, 2008 03 08, p. 9).

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

1. 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass and others v. Germany*. A serija, Nr. 28; (1979-80) 2 EHRR 214.

2. 1990 m. balandžio 24 d. sprendimas byloje *Kruslin v. France*. A serija, Nr.176-B; (1990) 12 EHRR 547.
3. 2000 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Amman v. Switzerland*. (2000) 30 EHRR 843.
4. 2000 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Rotaru v. Romania*. (2000) EHRR.
5. 2000 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje *Foxley v. The United Kingdom*. (2000) 31 EHRR 637.
6. 2006 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Segerstedt-Wiberg and others v. Sweden*. (2006) EHRR .
7. 2007 m. liepos 3 d. sprendimas byloje *Copland v. United Kingdom*. (2007) EHRR 253.

SANTRAUKA

Šio magistro darbo tema yra „**Asmens duomenų apsauga elektroninių ryšių sektoriuje**“. Pagrindinis dėmesys šiame darbe yra skiriamas ES lygmeniu galiojančiam reguliavimui.

Taigi pirmoje šio darbo dalyje yra aptariamos 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 95/46/EB Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo nuostatos. Apibrėžiama sąvoka „asmens duomenys“. Taip pat vertinami direktyvoje įtvirtinti reikalavimai teisėtam asmens duomenų tvarkymui.

Antroje šio darbo dalyje nagrinėjami reikalavimai srauto duomenų ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, tvarkymui. Todėl detaliai aptariamos bei įvertinamos 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (toliau – „Direktyva 2002/58/EB“) nuostatos, apžvelgiamos bei apibendrinamos įvairios 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės rekomendacijos, nuomonės, darbo dokumentai.

Trečioji šio darbo dalis taip pat nagrinėja srauto ir vietos nustatymo duomenų, nesudarančių srauto duomenų, reglamentavimo ypatumus. Taigi šioje dalyje yra išsamiai aptariami tiek Direktyvos 2002/58/EB reikalavimai dėl duomenų saugojimo pagal 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą išimtį, leidžiančią ribotą laikotarpį saugoti minėtus duomenis. Taip pat išsamiai vertinama 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/24/EB Dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų viešai teikiant prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius tinklus, saugojimo, iš dalies keičiant Direktyvą 2002/58/EB, kurios nuostatos ne vėliau kaip 2009 m. rugsėjo 15 d, turės būti perkeltos ir į Lietuvos teisės aktus.

Taigi šiame darbe pagrindinis dėmesys yra skiriamas pakankamai naujoms bei teisinėje literatūroje mažai nagrinėtoms sritims, susijusioms su asmens duomenų apsauga elektroninių ryšių sektoriuje.

SUMMARY

The theme of this master paper is **‘Personal Data Protection in the Electronic Communications Sector’**. The major attention in the paper is granted to the regulation that is effective on the level of the EU.

Therefore, the first part of this paper deals with the provisions of the Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with the regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. The concept of ‘personal data’ is analyzed. As well as the requirements settled for the lawful personal data processing are provided.

The second part of the paper deals with such spheres as the requirements settled for the processing of traffic data and location data. Thus, the provisions of the Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector and different notions, working documents of the Article 29 Working Party on the Protection of the Individuals are discussed and summarized.

The third part of the paper deals with the requirements for processing of traffic and location data, as well. Therefore, the third part of this paper is granted to the analysis of the provisions of the Directive 2002/58/EC concerning the exception of the Art. 15 part 1 on the retention for such data. Besides this, the provisions of the Directive 2006/24/EC of the European Parliament and of the Council of the 15 March 2006 on the retention of the data generated or processed in connection with the provisions of publicly available electronic communications services or of the public communications networks and amending Directive 2002/58/EC are being analyzed in details. Such provisions will have to be implemented into the Lithuanian laws no later than September 15 2009.

Thus the major attention of this master paper is granted to quite new spheres of the electronic communications sector that still have not been widely describes within the legal literature.